

Hanne Garmel

«Vårt hvalfangstmuseum skal være en levende institusjon og ikke bare et dødt museum.»

Om innsamling og utstilling av dyr på Hvalfangstmuseet i Sandefjord *

I år har konsulen dessuten selv vært i Antarctic igjen og da følger som regel en god del av severdighetene dernede etter, behørig emballert og adressert til hans venner ved Zoologisk Museum i Oslo. Siden kommer så noe herved til Hvalfangstmuseet.¹

Sitatet og artikkelens overskrift er hentet fra et intervju fra mai 1933 med hvalfangstreder og konsul Lars Christensen, og viser at han bidro til at museums-materiale ble skaffet til veie og fraktet fra Antarktis til Norge. På 1920- og 30-tallet utrustet Christensen ni vitenskapelige ekspedisjoner til Sørishavet, og deltok selv på fire av dem, sammen med hustruen Ingrid.² Han omtalte disse reisene som en kombinasjon av forretningsreiser og reiser med mer eller mindre vitenskapelige formål, ispedd litt nedarvet eventyrlyst.³

Ekspedisjonene skulle undersøke hvalforekomstene i Sørishavet og drive forskningsarbeid, samt bidra til kartlegging av ukjente landområder. Det ble samlet inn og tatt prøver av forskjellig materiale i vitenskapelig øyemed, hvor både dyr, fugler, fisker, planter og mineraler ble tatt med nordover. Mye av dette var bestillingsoppdrag fra Christensens kontakter i universitetsmiljøet i Oslo, men noe tok han også med til museet han grunnla i Sandefjord, Kommandør Christen Christensens Hvalfangstmuseum.⁴ Her er mange av dyrene stilt ut den dag i dag, supplert av dyr Christensen fikk i gave, kjøpte selv eller skaffet til veie på andre måter.

I artikkelen vil jeg se nærmere på noen av dyrene som kom til museet i Christensens tid der, i årene 1917–65, og undersøke historiene disse gjenstandene kan fortelle. Spørsmål i denne sammenheng er hvorfor og hvordan de havnet på Hvalfangstmuseet, og kan praksisen med å hente dyr fra polarområdene si oss

Lars Christensen bidro til at levende dyr ble fraktet fra polarområdene. På bildet sees Mathilde Wegger med en pingvin på den fjerde «Norvegia»-ekspedisjonen i årene 1930–31. Foto: Jens Eggvin / Hvalfangstmuseet.

noe om datidens mennesker og deres syn på dyr og natur? I løpet av de drøyt hundre årene som har gått siden Hvalfangstmuseet ble grunnlagt, har det i liten grad blitt stilt spørsmål ved samlingenes tilblivelse og historikk. En nærmere undersøkelse av museumsdyrene, deres biografier og forholdet til menneskene som gjorde dem til museumsgjenstander, vil derfor kunne kaste nytt lys over en sentral del av museets samling.

Museumsdyrenes historie

Spørsmål knyttet til forholdet mellom mennesker og dyr har høstet oppmerksomhet innen humaniora de siste tiårene, og har åpnet opp for nye perspektiver i studiet av dyr.⁵ En viktig stemme innen dette forskningsfeltet er etnologen Liv Emma Thorsen, som blant annet har forsket på utstoppede dyr på museer. I boken *Elephants are not picked from trees* tar hun til orde for å lete etter ulike kilder i museene – slik som gjenstandskataloger, etiketter, korrespondansearkiv og fotoarkiv – når museumsdyrenes historier og biografier skal skrives. Ved å sammenstille kildene blir det mulig å rekontekstualisere dyrenes transformasjon fra levende vesen i naturen til død gjenstand i museet, og på denne måten komme nærmere en forståelse av hva utstoppede dyr på museum egentlig er.⁶ Også historikeren Samuel J.M.M. Alberti argumenterer i innledningskapittelet til antologien *The Afterlives of Animals: A Museum Menagerie* for å studere museumsdyrenes biografier, og hevder at disse, samt kunnskap om dyrenes «liv etter døden» som museumsgjenstander, kan være gode kilder til å si noe om menneskene som har opplevd dem, og kulturen de har vært en del av.⁷ Hos historikeren Nigel Rothfels, i boken *Savages and Beasts. The Birth of the Modern Zoo*, tas begrepet «unaturlig historie» i bruk om historien om dyr i menneskeskapte miljøer, slik som museer, zoologiske hager og sirkus. Samtidig hevder forfatteren at den er viktig å fortelle – nettopp fordi den er en kilde til menneskene som interesserte seg for dyrene, studerte dem, og iblant også jaktet på og drepte dem.⁸

Biografiene til dyrene Christensen hadde en forbindelse til, gir nye innblikk i hvalfangstrederens liv og samtid, og lar oss komme nærmere datidens menneskers syn på dyr og natur. Biografiene og dyrenes liv i museet etter døden leder også til den tidligere lite omtalte preparanten Einar Siggeson, som var avgjørende både for anskaffelsen av flere av dyrene og for måten de ble utstilt på i museet. Ifølge Thorsen avhenger det ferdige resultatet av et utstoppet dyr fullstendig av preparanten eller taksidermistens ferdigheter og vedkommendes evne til å skape «liv» i døde dyr.⁹

Ett av dyrene i Hvalfangstmuseet er riktignok ikke et «dyr» i ordets rette forstand, men snarere en tilnærmet naturtro modell av verdens største pattedyr,

blåhval. I artikkelen «Neurath's Whale» forteller forfatteren og kulturhistorikeren Michelle Henning om de store, hengende blåhvalskjelettene og -modellene som fantes i flere museer ved forrige århundreskifte. De var ment å forestille levende hvaler, men i realiteten ble de kun rekvisitter eller representasjoner av virkelige dyr.¹⁰ Som vi vil se, har blåhvalmodellen i Hvalfangstmuseet uansett vært et midtpunkt gjennom museets mer enn hundre år lange historie, noe sosiologen og museologen Lise Camilla Ruud undersøker nærmere i artikkelen «'Hva skjer hvis en hval sluker deg?' Elevers kunnskaping på Hvalfangstmuseet» om skoleelevers møte med museet og blåhvalmodellen i undervisningssammenheng.¹¹ Noen av dyrene i Hvalfangstmuseet er i tillegg opprinnelig jakttrofeer. Ifølge antropologen Garry Marvin i artikkelen «Enlivened through Memory. Hunter and Hunting Trophies» kjennetegnes biografien til trofédyr av at den startet da døden inntraff, mens dyrets liv som levende individ forblir ukjent. Dermed er ikke et trofé et minne om det levende dyret, men snarere om jakten og jegeren som felte det.¹² Det utstoppede dyret blir et symbol på en hendelse som har funnet sted, og kan også bli et symbol på makt og kolonial utnyttelse av andre land, slik historikeren Harriet Ritvo hevder i boken *The Animal Estate: The English and Other Creatures in the Victorian Age*.¹³

De ulike dyrene som omtales, ble alle plassert i Hvalfangstmuseet fordi rederen Christensen ønsket at museet skulle være et vitalt sted med godt besøk. «Jeg vil gjerne at vårt hvalfangstmuseum skal være en levende institusjon og ikke bare et dødt museum», uttrykte han i 1933, og viste samtidig til betydningen av kontinuerlig å samle inn og stille ut nye dyr og fangstutstyr for å oppnå dette.¹⁴ I et avsluttende avsnitt settes et foreløpig punktum for biografien til Hvalfangstmuseets dyr og deres forhold til menneskene rundt dem, når det vises til noen eksempler på hvordan dette museet – med alt sitt «døde» innhold – har blitt og stadig blir oppfattet av publikum mer enn hundre år etter at det åpnet.

Hvalfangstnæringens «noblesse oblige»

Museet Lars Christensen grunnla i 1917, er i dag en del av det konsoliderte Vestfoldmuseene IKS, og det eneste museet i Sandefjord kommune som drives etter retningslinjene fastsatt i ICOMs museumsetiske regelverk.¹⁵ Hva var utgangspunktet for at Hvalfangstmuseet ble bygget, og hva slags museum er det egentlig? Dette museet ble bygget i løpet av noen måneder mellom juli 1916 og mai 1917, etter tegninger av arkitekt Nils W. Grimnes.¹⁶ Vestfoldbyen Sandefjord var på dette tidspunktet allerede sterkt involvert i både sjøfart og hvalfangst, men det var ingen selvfølge at et museum om hvalfangst skulle plasseres

akkurat her. Opprinnelig lå det an til at museet skulle ligge i hovedstaden Kristiania, i tilknytning til universitetsmuseene på Tøyen, og det var allerede samlet inn penger til formålet.¹⁷ Det ville heller ikke vært unaturlig å tenke seg nabobyen Tønsberg som et egnet sted for et hvalfangstmuseum. Hval- og selfangst var viktige næringer også der, noe som ble gjenspeilet i samlingene og utstillingene til Tønsberg museum gjennom arbeidet for et arktisk museum, eller «hvalmuseum», året etter grunnleggelsen i 1894.¹⁸ Da det likevel ikke ble slik, skyldes det til dels at planene om å bygge museet i hovedstaden ble utsatt på ubestemt tid.¹⁹ Kanskje skyldtes det også at Sandefjords hvalfangstnæring følte en «noblesse oblige», et slags sosialt ansvar for å gi noe tilbake til byens befolkning i form av et moderne museum til opplysning og forlystelse, slik historikeren og forfatteren Hans S.I. Bogen hevdet i boken *70 år: Lars Christensen og hans samtid*.²⁰

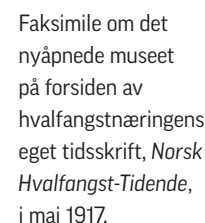
Interessen for å reise et hvalfangstmuseum var særlig sterk hos den unge Christensen. Under en reise til USA noen år tidligere hadde han blant annet besøkt hvalmuseet til The Old Dartmouth Historical Society i New Bedford i Massachusetts, og dette museet skal ha imponert ham på en slik måte at han ønsket seg en liknende institusjon i sin egen hjemby.²¹ Han var også inspirert av hvalfangstnæringens avdeling på jubileumsutstillingen på Frogner i 1914.²²

Den 25. mai 1917, nøyaktig ti år etter at Lars Christensen grunnla sin forretningsvirksomhet, skjenket han Hvalfangstmuseet med tilhørende samlinger i gave til Sandefjord kommune. Den generøse gaven ble riktignok gitt under en del forutsetninger. Allerede før byggestart krevde Christensen at kommunen avsa en strategisk tomt ved siden av byens rådhus til museet, mens en annen forutsetning var at kommunen skulle overta drift og vedlikehold av museet når det var ferdig. Videre skulle museets offisielle navn være Kommandør Christen Christensens Hvalfangstmuseum i Sandefjord, oppkalt etter giverens far, verftseier og skipsreder Christen Christensen. I tillegg forbeholdt han seg retten til et sete i museumsstyret, samt rett til når som helst å foreta nyanskaffelser og forandringer i museet for egen regning.²³ I Hvalfangstmuseets driftsarkiv finnes det flere eksempler på Lars Christensens aktive medvirkning og donasjoner gjennom hans nærmere femti år ved museet. Den siste nedtegnelsen er datert så sent som 23. september 1965, knapt tre måneder før hans død. Denne dagen skal han ha levert «et billede fra Canadisk hvalfangst i seilskutetiden [...] plus nogen bøker» til museet, trolig intetanende om at dette ble det siste tilskuddet til museets samling overrakt av ham personlig.²⁴

Gjennom flere år hadde Christensen jevnlig kontakt med ulike instanser ved universitetsmuseene i hovedstaden, men dette innebar likevel ikke at Hvalfangstmuseet og dets samlinger var tuftet på de samme vitenskapelige idealene som

Ifølge folkloristen Anne Eriksens omtale av samtidige norske museer i boken *Museum. En kulturhistorie* var Hvalfangstmuseet i tidlige år for et slags fiskerimuseum å regne, i kraft av å være tett forbundet med lokalt næringsliv, og med ønsker om å drive folkeopplysning og utdanning i tilknytning til dette.²⁸ For å oppnå dette ble det stilt ut fangstutstyr, bilder og dyr som var gjenstand for fangst i nåtid og fortid, samt at man ønsket å gi publikum et generelt inntrykk av fugle- og dyrelivet i Arktis og Antarktis, der fangsten fortrinnsvis ble drevet.²⁹ Nøyaktig hva som skulle stilles ut, og hvordan det skulle gjøres, bestemte Christensen selv – i tråd med overrakt til kommunen. Han var riktignok villig til å finansiere utstillinger, men fikk kon- museumsfaglige gjøremål fra ulike fagfor-

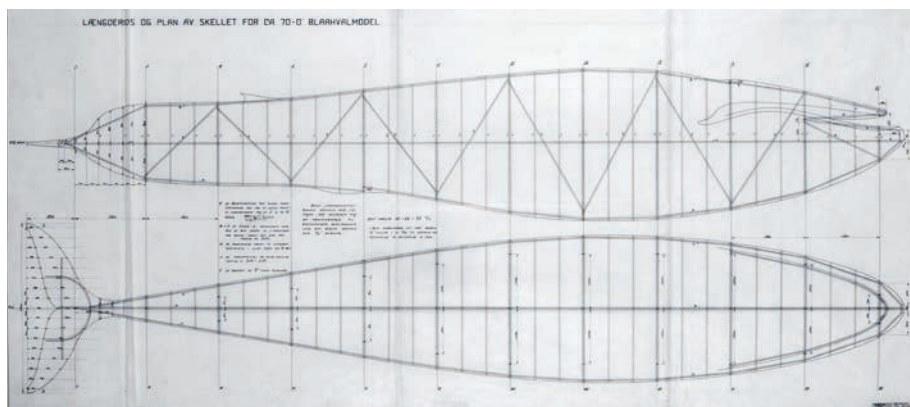
Sentralt i museumssalen ønsket Christensen seg en blåhvalmodell hengende fra taket. Fra andre halvdel av 1800-tallet hadde nemlig blåhvalene og finnhvalene, av historikeren Joh. N. Tønnesen omtalt som «de langt tallrikere, hurtigere og større oljegiverne», blitt det foretrukne byttet for moderne hvalfangst.³¹ En ekte, utstoppet hval hadde i teorien kanskje vært å foretrekke for hvalfangstrederen,

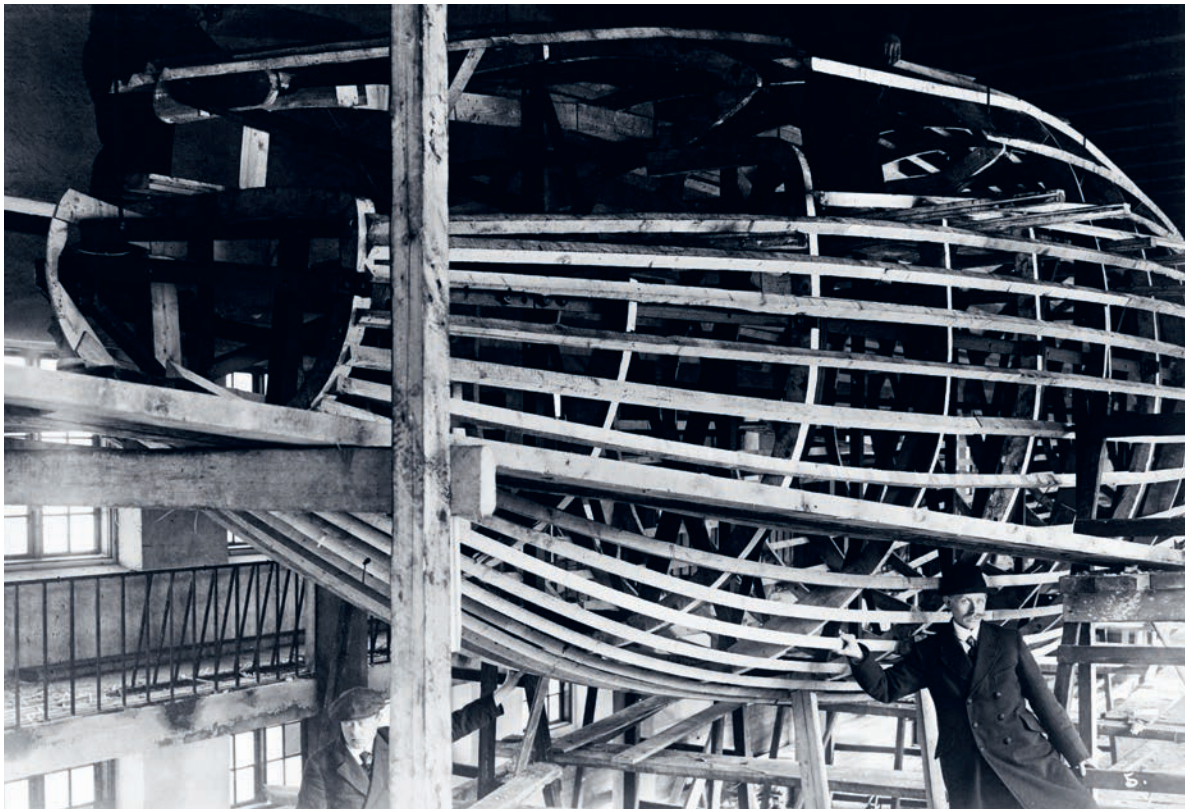

men dette var i praksis vanskelig å få til. Generelt er det komplisert å stoppe ut hvaler. Årsaken er at de råtner fort og at skinnet er vanskelig å konservere. Videre kunne den pågående verdenskrigen trolig ha gjort transporten av et egnet blåhvalkadaver krevende.³² En utstoppet hval ville riktignok ikke vært umulig, ettersom hvaler ble preparert og vist frem på omreisende utstillinger både på 1800- og 1900-tallet.³³ I Sverige, nærmere bestemt ved Göteborgs Naturhistoriska museum, hadde man siden slutten av 1800-tallet også hatt en utstoppet eller preparert blåhval utstilt. Dette var en ung blåhvalhann som hadde strandet utenfor Göteborg høsten 1865, og som ble avlivet og solgt til museet kort tid etter. Som museumsdyr fikk den navnet «Malmska valen», etter naturviteren og museumsmannen August Wilhelm Malm, som var sentral i arbeidet med å gjøre den døde hvalen til en museumsgjenstand.³⁴

I dialog med assistent og preparant ved Zoologisk museum i Kristiania, Michael Tjomsland, valgte Christensen isteden å få laget en naturtro modell av en blåhval til Hvalfangstmuseet.³⁵ Av fragmenter i arkivet etter A/S Framnæs Mekaniske Værksted i Sandefjord, som for øvrig var tett knyttet til familien Christensen, fremgår det at Tjomsland kjente til den «Malmska hvalen», og at han tok kontakt med sine svenske kolleger for å få nøyaktige opplysninger og oppmålinger.³⁶ Mye tyder også på at Tjomsland og Christensen visste om at det i 1907 ble bygget en blåhvalmodell ved The American Museum of Natural History i New York, og at de var inspirert av denne da de planla modellen til Hvalfangstmuseet.³⁷ Kan hende hadde Christensen også besøkt dette museet på sin amerikareise samme år? For å få laget modellen henvendte Christensen seg til A/S Framnæs Mekaniske Værksted i Sandefjord.³⁸ Her ble modellen utførlig tegnet på skipsverftets tegnekontor, før den ble bygget omtrent som et skip, med bordribber festet på jernspanter overtrukket av et hylster av ståltrådnetting. Da den var ferdig, skal den ha vært datidens største kjente arbeid i såkalt dermoplastikk.³⁹

Hvalfangstmuseets blåhvalmodell ble tegnet på A/S Framnæs Mekaniske Værksteds tegnekontor før den ble bygget omtrent som et skip, med bordribber festet på jernspanter overtrukket av et hylster av ståltrådnetting. Foto: Mekonnen Wolday / Hvalfangstmuseets arkiv.

I Hennings (2011) diskusjon rundt de store, hengende blåhvalskjelettene og modellene som fantes i flere museer ved forrige århundreskifte, peker hun på at disse var ment å forestille levende hvaler. Hun hevder videre at de likevel kun ble rekvisitter eller representasjoner av virkelige dyr, enda de ofte var basert på oppmålinger, foto og avstøpninger av ekte, døde hvaler. Dette skyldtes blant annet at det fantes lite kunnskap om hvordan hvaler så ut i live, og at de som lagde modellene, ofte ikke hadde sett hvaler selv.⁴⁰ Henning nevner riktignok ikke Hvalfangstmuseets blåhvalmodell i sin redegjørelse, men utfordringene man møtte på i Sandefjord da Hvalfangstmuseets modell skulle lages, sammenfaller med det hun skriver. Av flere brev Christensen skriver til sine kontakter ved A/S Framnæs Mekaniske Værksted rundt årsskiftet 1916/17, fremgår det at han hadde minimalt med dokumentasjon å gi dem som underlagsmateriale til byggingen av hvalmodellen han ønsket seg. «Vedlagte 7 Billeder er det eneste jeg har at gaa ud fra», skriver han eksempelvis til direktør Wegger den 27. desember 1916, og legger ved bilder av hval som er drept, trukket på land og klargjort for partering. Blåhvalmodellen – på sin side – har hele tiden skullet forestille en levende hval, der den henger fra taket i museumssalen.⁴¹

Blåhvalmodellen
under oppføring i
Hvalfangstmuseet.
Foto: Arvid
Schou Trogstad /
Hvalfangstmuseet.

«NB! Skalletaket er bløtt. Må ikke klemmes!» Kilder til museumsdyrenes historier

Thorsen (2014) tar til orde for å lete etter ulike kilder i museene – som gjenstandskataloger, etiketter, korrespondansearkiv, fotoarkiv med mer – for å skrive museumsdyrenes historie.⁴² På Hvalfangstmuseet er denne typen kilder kun i liten grad tatt vare på, og kanskje har de heller aldri eksistert? Historikeren Einar Wexelsen, som var museets bestyrer i årene 1976–93, beskriver i en beretning i anledning Hvalfangstmuseets 75-årsjubileum at gjenstandsmassen nærmest var uregistrert da han tiltrådte. Styret fant det derfor nødvendig å engasjere en konservator og to hovedfagsstudenter for å få dette gjort.⁴³

Ved å sammenstille det som finnes av nedtegnelser i museets egne arkiv, med nedtegnelser fra eksterne arkiv, opplysninger i samtidige, trykte kilder samt på gjenstandene selv, er det likevel mulig å finne en del informasjon om samlingene fra museets tidlige år. Ser man nærmere på en ufullstendig gjenstandskatalog fra 1943 og sammenstiller dette med arkivstykker fra Hvalfangstmuseets driftsarkiv og Naturhistorisk museum i Oslo, blir det for eksempel tydelig at preparant Siggeson hadde en viktig rolle i prepareringen og utstillingen av dyr ved Hvalfangstmuseet.⁴⁴ Han både skjøt, stoppet ut og konserverte dyr, fisker og fugler for museet, samt arrangerte dem i utstillinger.

I et intervju i *Upsala Nya Tidning* i 1943 hevder Siggeson at han møtte Christensen første gang i januar 1931, og at Christensen allerede da ønsket å få ham til Sandefjord for å arbeide for seg på Hvalfangstmuseet.⁴⁵ I museets arkivmateriale omtales han første gang indirekte i et brev i januar 1932, der Christensen takker bestyrer Alf Wollebæk ved Zoologisk museum for at han får låne en av museets preparanter til å plassere noen utstoppede dyr i Hvalfangstmuseet. Dyrene hadde blitt stoppet ut ved Zoologisk museum, og nå skulle preparanten hjelpe til med å plassere dem i Hvalfangstmuseet og samtidig se over de øvrige naturhistoriske gjenstandene der.⁴⁶ I årene 1932–40 bistår Siggeson med en rekke oppgaver i museet, og deltar også på to av Christensens hvalfangstekspedisjoner til Sørishavet.⁴⁷ I et brev til Wollebæk fra juni 1932 beskriver Christensen ham som en «flink mann, som jeg setter stor Pris paa at se hernede av og til», og frem til andre verdenskrig samarbeidet de to om innsamling og preparering av dyr og utforming av utstillinger i Hvalfangstmuseet.⁴⁸

Høsten 1934 mønstret Siggeson på Christensens flytende hvalkokeri «Thorshammer» med kurs for Sørishavet. På mannskapskortet var den 41-årige preparanten skrevet inn som «arbeider», en tittel han hadde også året etter, da han igjen gjorde denne reisen.⁴⁹ I likhet med det øvrige mannskapet på hvalkokeriet var også Siggeson ført opp med hyre, partsfortjeneste av den totale fangsten og månedlig lønnstrekk.⁵⁰ I intervjuet som ble gjort med ham i *Upsala Nya Tidning*

snaut ti år senere, forteller han at museumsarbeidet ble litt ensidig for ham i lengden, og at han derfor ville prøve seg på hvalfangst.⁵¹ Mye tyder likevel på at han også hadde andre arbeidsoppgaver enn de øvrige arbeiderne i hvalkokeriet, som på ulike måter jobbet med å prosessere døde hvaler for å utvinne olje og råstoff. Siggeson hadde nemlig tidligere deltatt på vitenskapelige ekspedisjoner i Arktis, og var en habil skytter.⁵² I forkant av avreisen fra Sandefjord hadde derfor Hvalfangstmuseet mottatt flere brev med instruksjoner og bestillinger fra Universitetet i Oslo til Siggeson. Forskere fra Universitets Anatomiske Institutt og Universitetets Botaniske museum kjente til at han skulle til Antarktis, og ville benytte anledningen til å få hentet levende og døde dyr, dyreorganer, prøver av forskjellige typer biologisk materiale samt ulike planter med til Norge. Dr. Scholander ved Anatomisk Institutt skrev at «det vilde være av stor interesse om følgende ønskeliste helt eller delvis kunde opfyldes», og nevnte deretter i rask rekkefølge blant annet:

Levende sjøleopard eller eksemplarer av andre sælarter av nogenlunde haandterlig størrelse. De bør helst ikke være for unge, men halv eller hel voksne. 2 eller 3 levende dyr. Hvis noget litet eksemplar av sjøelefant kan skaffes saa er ogsaa det av stor interesse. [...] Levende pingviner, helst 2 eksemplarer av hver art [...] kanskje flere hvis nogen skulde dø underveis. [...] Hvis der er fryseri ombord vilde det ogsaa være av stor betydning at faa en frossen sjøleopard og en frossen pingvin samtidig med de levende.⁵³

I tillegg ønsket han seg frosne eller formalinfikserte hjerter av forskjellige sel- og hvalarter samt flasker med renest mulig blod fra de samme dyrene. Før avreise sendte også Anatomisk Institutt en kasse med diverse utstyr og fem tønner til å foreta fikseringen og nedleggingen av de ulike prøvene som skulle tas. I kassen lå det en bok som Siggeson gjorde notater i underveis. Boken inneholdt også detaljerte beskrivelser av hvordan han skulle gå frem ved behandling av døde hvalfostre: Først skulle hvalarten bestemmes og fosterets lengde måles, deretter skulle fosteret puttes i et glass med konserveringsvæske hvis det var under 15 centimeter langt; ved behandlingen av lengre fostre måtte også hodet skjæres av. I margin var det notert «NB! Skalletaket er bløtt. Må ikke klemmes», som en advarsel mot for hardhendt behandling av de døde hvalfostrenes hoder under arbeidet.⁵⁴ Akkurat dette var av stor betydning for Anatomisk Institutt, ettersom de blant annet var interessert i hvalfostrenes hjerner.

I ettertid kan denne håndteringen av hvalfostrene virke brutal, men i samtiden sammenfalt det med synet på hvalen som en ressurs for hvalfangstnæringen, og i fostrenes tilfelle også for vitenskapen. Historikeren Morten Haugdahl hevder i

doktorgradsavhandlingen *Fornuft og følelser? Forståelser og forvaltning av hval og hvalfangst*, at hvalen i denne perioden ble lite problematisert, og at den i stedet ble betraktet som en usynlig og integrert del av økonomien, der kun rikdommen og produktene var synlige for folk flest.⁵⁵ Praksisen med å samle inn hvalfoster var trolig enda mindre kjent, men var likevel utbredt i perioden – blant annet som en kilde til kunnskap om hvalenes forplantnings- og migrasjonssyklus.⁵⁶

Knokkel fra et trillingblåhvalfoster i Sørishavet

Ble det så samlet inn noe til Hvalfangstmuseet på denne ekspedisjonen, eller havnet det meste i Oslo, slik Christensen tidligere hadde uttalt? Ifølge ham var det «bare en del spesielle ting» ekspedisjonene hadde med seg til Sandefjord når de returnerte om våren.⁵⁷ I Hvalfangstmuseets gjenstandskatalog fra 1943 finnes det et lite utvalg fugler, fisk og selkranier som oppgis å være fra «Thorshammer»-ekspedisjonen i november 1934. Opplysningene i katalogen er imidlertid begrenset, og med kun denne som utgangspunkt er det vanskelig å si sikkert om Siggeson var involvert i innsamlingen eller ikke.⁵⁸

Det samme kan sies å være tilfelle med gjenstander som i katalogen oppgis å være samlet inn på «Thorshammer»-ekspedisjonen i 1935–36. Siggesons reise dette året er heller ikke godt dokumentert i museets driftsarkiv i form av korrespondanse mellom Christensen og miljøene ved Universitetet i Oslo. Ser man nærmere på enkeltgjenstander fra denne perioden i museets samling, og på Siggesons personlige notater fra reisene, blir det likevel tydelig at han var involvert i innsamlingen og konserveringen av gjenstander som den dag i dag brukes i forskning og formidling på Hvalfangstmuseet.⁵⁹

Blant disse finnes en gjenstand som passer inn under merkelappen «spesiell ting», slik Christensen omtalte det, nemlig øreknokkelen til et trillingblåhvalfoster. Ifølge opplysninger som Siggeson har notert på knokkelen og i sine notater, skal trillingene ha vært 13 fot lange da moren ble skutt av hvalfangere, og alle fire døde i Sørishavet den 3. mars 1936. Moren oppgis å ha vært 81 fot lang, noe som tilsa at hun var godt over minste tillatte størrelse for fangst av blåhval, som ifølge datidens lovverk var på 60 fot.⁶⁰ De samme opplysningene oppgis i fangststatistikken

Gjenstand HS.00303, Krill, er et eksempel på en gjenstand som ble samlet inn av Einar Siggeson på «Thorshammer»-ekspedisjonen i 1935. Gjenstanden, som bærer hans signatur, er stilt ut i Hvalfangstmuseet.
Foto: Mekonnen Wolday / Hvalfangstmuseet.

Noen hvalfostre var nesten levedyktige da moren ble skutt, slik som dette fosteret som heises om bord på et flytende hvalkokeri. Foto: ukjent / Hvalfangstmuseet.

som ble innrapportert fra «Thorshammer»-ekspedisjonen denne dagen. Her kan vi lese at det var hvalbåten «Thorvard» som avfyrte det dødelige skuddet mot den drektige blåhvalhunnen.⁶¹ Det var ikke uvanlig at hunnhvalene var drektige når de ble drept, men å finne tre fostre på én gang var sjeldent, noe som også fremgår av samtidig fangststatistikk.⁶² Og ved en større gjennomgang av fangststatistikk noen år tidligere hadde forfatteren og læreren Sigurd Risting funnet at kun 0,7 % av alle drektige blåhvalhunner bar på tvillingfostre.⁶³ Dette var trolig grunnen til at Siggeson valgte å ta vare på en knokkel fra ett av de to hannfostrene, for siden å ta den med seg tilbake til Sandefjord og stille den ut på Hvalfangstmuseet.

Hvalfostre har uansett vekket fascinasjon i samtiden, noe de mange fotografierne av hvalfangere og hvalfostre i museets fotosamling vitner om, og som også bekreftes i en samtidig tidsskriftsartikkel.⁶⁴ Hvalfostre på glass i forskjellige størrelser har også vært fast utstilt i museet siden 1930-tallet.⁶⁵ Christensen selv viser også begeistring for et hvalfoster i intervjuet med *Norges Handels og Sjøfartstidende* fra 1933, nærmere bestemt «et vindtørret hvalfoster som en av mine bestyrere hadde med hjem til mig i vår», og som visstnok var en sjeldenhet.⁶⁶

I arbeidet med museumsdyrets biografi tar Alberti (2011) og Thorsen (2014) til orde for å redegjøre for viktige hendelser i dyrets liv både før og etter at det kom på museum.⁶⁷ Å omtale en drøyt 10 cm stor knokkel av et blåhvalfosterøse som et dyr i denne sammenhengen er riktignok å foreta en grov forenkling av det nær 4,5 meter lange dyret den en gang var en del av. Likevel er det trolig slik at knokkelen er det eneste som er igjen av fosteret, søsknene og moren i dag. Takket være Siggeson er knokkelens overgang fra å være en del av et levende dyr til å bli en museumsgjenstand i tillegg godt dokumentert, og knokkelens videre liv på Hvalfangstmuseet finnes det også opplysninger om.

Katalogen fra 1943 forteller oss at knokkelen til å begynne med bar betegnelsen «øreben av blåhval», med tilleggsopplysninger om at den var fra «en hanhval og ble funnet i uterus av en blåhval [...]». Videre var den utstilt på galleriet i museet, trolig plassert på platen med holdere som den siden har vært oppbevart sammen med.⁶⁸ Kanskje er det tilføyelsen av platen som førte til at den senere fikk emneordet «frivaktsarbeid» tilføyd i museets register?⁶⁹ Øreknoklene til finn- og blåhvaler var nemlig populære biprodukter fra hvalfangsten som fingernemme hvalfangere tok vare på og dekorerte i ledige stunder om bord.⁷⁰ Ofte ble de også montert på en plate, slik at det var enklere å stille dem ut til pynt. Å fastslå når gjenstanden fikk merkelappen «frivaktsarbeid», er vanskelig, men det kan ha vært da museets gjenstandssamling ble gjennomgått, registrert og katalogisert i 1977.⁷¹ Det er også en mulighet for at Siggeson selv anså knokkelen som en slags pyntegjenstand eller et frivaktsarbeid, ettersom han ikke var ukjent med denne

måten å bruke slakterester av hval på. Slik lagde han både en tobakksboks og en lampeskjerm av tørkede og preparerte blåhvaløyne om bord på «Thorshammer», begge gode og forseggjorte eksempler på pynte- og bruksgjenstander av slakterester av hval.⁷²

Med årene må knokkelen ha løsnet fra sokkelen og blitt plassert i magasin, det var i alle fall her den befant seg da den i 2018 ble tatt frem for å bli benyttet i forskning. Dette året hadde Hvalfangstmuseet blitt kontaktet av et forskningsmiljø som ønsket å ta prøver av blåhvalbein i forbindelse med et prosjekt på blåhvalens genom.⁷³ Knokkelen – med sin unike historikk – ble valgt ut som egnet forskningsmedium, og boreprøver ble tatt. I etterkant viste det seg dessverre at knokkelens hardhet gjorde det vanskelig for forskerne å opparbeide nødvendig DNA for den aktuelle studien, slik at materiale fra den likevel ikke ble inkludert. Hendelsen er uansett en tilføyelse til denne gjenstandens biografi, som vil følge knokkelen videre i dens «liv» som museumsobjekt.

Gjenstand HS.00171, Øreknokkel, fra trillingblåhvalfoster slik den fremstår i dag som museums-gjenstand med fragmenter som har løsnet og tilhørende sokkel. På knokkelen har Einar Siggeson skrevet inn opplysninger om fangststed og hvalen knokkelen er hentet fra. Foto: Mekonnen Wolday / Hvalfangstmuseet.

Arktiske dyr på ønskelisten

Tilbake i Norge arbeidet Siggeson med å gjøre de innsamlede dyreskinnene om til utstoppede dyr og museumsgjenstander. Thorsen (2014) tillegger taksidermisten avgjørende betydning for resultatet av en vellykket utstopping, og hevder at en dyktig taksidermist skaper «liv» i døde dyr og gjør dem så livaktige at publikum nesten glemmer at det er en død gjenstand de ser på. De jobber tett på naturen, og har ofte et empatisk forhold til både levende og døde dyr.⁷⁴ I en omtale av en reise til Finnmark i 1929 får vi et innblikk i at også Siggeson hadde varme følelser for dyr og natur. Han beskriver dyrelivet og naturen på Storskog i rosende ordelag, og tar til orde for å opprette en naturpark ved Pasvik. Videre ber

han om at ingen må skyte bjørn i dette området, fordi «bjørnene ikke gjør noe galt», og fordi «skogene vilde tape så meget uerstattelig av romantikk om disse nu så sjeldne skogenes kjemper skulde utryddes».⁷⁵ Et inntrykk av Siggesons empati for levende dyr får vi også i et brev han skrev til Christensen i slutten av oktober 1933. Brevet er et svar på et brev konsulen skrev noen dager tidligere, hvor han blant annet fortalte at han hadde fått en hvalrossunge i hagen. «Det blir vistnok for megen Uro med at holde den ilive», skriver Christensen, og spør videre om råd om hva som kan gjøres, samtidig som han foreslår å stoppe den ut. Siggeson skriver at «det er synd å drepe den og siden stoppe den, når den først er kommet hit levende». Isteden foreslår han å tilby den til Djurgården i Stockholm, som «vilde bli henrykt over å få overta eller kjøpe den». Der ville den – ifølge ham – «også få den beste pleie som kan tenkes».⁷⁶

Hva Christensen kan ha svart, vites ikke, ettersom det ikke finnes flere spor av dialogen om hvalrossen i museets arkiv. Likevel er det stor sannsynlighet for at konsulen ikke delte Siggesons empati for hvalrossungen, og at han heller ikke fulgte preparantens råd om å la den leve. Hvalrossungen endte isteden trolig sine dager i Sandefjord samme høst, og ble stoppet ut og innlemmet i Hvalfangstmuseets samling, der den stadig finnes. I katalogen fra 1943 er det nemlig oppført en hvalrossunge som oppgis å være donert av Christensen og preparert av Siggeson. Videre står det at den ble holdt i fangenskap på konsulens eiendom frem til oktober samme år, da den ble avlivet.⁷⁷ Hendelsene dateres riktignok til ett år tidligere enn brevutvekslingen mellom Siggeson og Christensen, men dette er trolig en av flere unøyaktigheter i denne katalogen.⁷⁸ Hadde hvalrossen blitt avlivet høsten 1932, er det dessuten stor sannsynlighet for at den hadde blitt stoppet ut og plassert i museet i tide til sesongåpningen året etter, ettersom Christensen var kjent for å ha «adskillige overraskelser til sine bysbarn» i museet hver vår.⁷⁹ En hvalross hadde også stått på konsulens ønskeliste en stund. Sommeren 1932 skriver han til Wollebæk ved Zoologisk museum i Oslo at han mangler en hvalross og «gode Eksemplarer av de vanlige Sæler nordfra» som han kunne tenke seg i en utstilling i kjelleren på Hvalfangstmuseet.⁸⁰ Til sist kan det også nevnes at hvalrossen heller ikke var nevnt i museets første katalog, som ble utgitt i siste halvdel av 1933.⁸¹

Et lite stykke Grønland i kjelleren

Hvalross og sel var imidlertid ikke de eneste arktiske dyrene Christensen ønsket seg. I brevet til bestyrer Wollebæk sommeren 1932 skriver han dessuten at «en moskus-familie selvfølgelig også var velkommen», ettersom han hadde anlagt en «Erik Raudes Utstilling» i kjelleren på Hvalfangstmuseet, der disse dyrene ville

Einar Siggeson fotografert sammen med noen av dyrene han skjøt i Myggbukta på Øst-Grønland sommeren 1932. Her skaffet han til veie en rekke arktiske smådyr og fugler til Hvalfangstmuseet, samt noen moskusdyr. Foto: Einar Siggeson / Norsk Polarinstitutt.

passe godt inn.⁸² Dette ønsket fremla Christensen også for Siggeson samme år, i forbindelse med at de to møttes på en Grønlands-utstilling i Oslo. Da Siggeson sommeren 1932 deltok som samler og preparant på den norske Grønlands-ekspedisjonen under ledelse av dosent Adolf Hoel, var det derfor også med en målsetting om å «forsøke å få samlet en del dyr til Hvalfangstmuseet i Sandefjord». Av museets katalog fremgår det at den habile jegeren og preparanten lyktes med oppgaven, og fikk skaffet til veie både den etterspurte moskusfamilien og en rekke arktiske fugler og smådyr i Myggbukta på Øst-Grønland.⁸³

Dersom Christensen ønsket seg en moskusfamilie, forstått som et hunndyr og et hanndyr med felles avkom, er det riktignok ikke sikkert at moskusdyrene som ble fraktet tilbake til Sandefjord denne sommeren, var akkurat det. Da Siggeson ble intervjuet av *Sandefjords Blad* om den såkalte «Grønlandsavdelingen» i Hvalfangstmuseets kjeller sommeren etter, forteller han nemlig at gruppen med moskusdyr som han nettopp hadde oppstilt i museet, består av en gammel ku, en gammel okse og en fire måneder gammel kalv. Oksen skal ha vært et riktig prakteksempel i en flokk på åtte dyr, og da lokalavisen besøkte ham i museet, var han i ferd med å «gi gruppen et naturlig miljø» gjennom å tilføre noe medbrakt mose.⁸⁴ Dette bekreftes i museets katalog fra 1943, som – i tillegg til dyrene – viser til at inntaket bestod av «originalplanter fra Grönland» som var hjemført samtidig.⁸⁵ Moskusdyrene i Hvalfangstmuseet kan derfor være eksempler på dyr som utgis for å være noe annet etter døden i museet, enn det de var i levende live, noe som ikke er enestående i utstillinger av utstoppede dyr.⁸⁶

Hva var så årsaken til at Christensen anla en Eirik Raude-utstilling i Hvalfangstmuseet på begynnelsen av 1930-tallet? Opprinnelig hadde museet en tett tilknytning til lokalt næringsliv samt ambisjoner om å drive folkeopplysning gjennom å stille ut fangstutstyr og dyr som var gjenstand for fangst, eller som var representative for dyrelivet i Arktis og Antarktis, der fangsten fortrinnsvis foregikk.⁸⁷ Grønland med næromliggende havområder var ikke lenger et sentralt område for fangst, men hadde tidligere vært av betydning for særlig selfangst. Selve navnet «Erik Raudes Utstilling», slik Christensen selv skrev det, tyder heller på at utstillingen må sees i forhold til den såkalte Grønlandssaken på 1920- og 30-tallet, og spørsmålet om norsk suverenitet og tilgang på land og ressurser på Øst-Grønland. Frem mot april 1933, da en domsavsigelse i Haag fastslo at Danmark hadde suverenitet over hele Grønland, hadde norske krefter presset på for å fremme norske rettigheter på Øst-Grønland. Dette hadde blant annet innebåret okkupasjon av et område kalt «Eirik Raudes land». Som et ledd i dette ble det i årene 1929–33 gjennomført årlige sommerekspedisjoner til Øst-Grønland i regi av Norges Svalbard- og Ishavsundersøkelser (NSIU) under ledelse av tidligere nevnte Hoel.⁸⁸

Da Christensen anla utstillingen i 1932 og ba Siggeson skaffe ham de grønlandske dyrene, var det stor politisk vilje for norsk okkupasjon av «Eirik Raudes land». Kanskje så man ikke for seg at de internasjonale domstolene året etter skulle avsi en dom i norsk disfavør? Derfor er det en mulighet for at Christensen ønsket å markere seg i det samtidige, politiske landskapet med å lage denne utstillingen med dyr fra Øst-Grønland. Han hadde på dette tidspunktet allerede finansiert vitenskapelige ekspedisjoner til Antarktis og tatt uoppdaget land i besittelse for den norske stat, og var sånn sett ikke fremmed for å involvere seg i den territorielle ekspansjonspolitikken.⁸⁹ I tillegg hadde han økonomiske

Hvalfangstmuseets moskusfamilie, slik den stod utstilt i Eirik Raude-utstillingen i museets kjeller i 1933. Foto: Hentet fra Hougén 1933:Pl. XVIII.

interesser knyttet til Grønland gjennom fiskeriselskapet Thorland Limited, som var involvert i kveitefiske.⁹⁰

Antakelsen om at utstillingen har tilknytning til Grønlands-saken, styrkes også av at historikeren Peder Roberts i artikkelen «The penguin is to be a Norwegian bird: Nationalizing an alien animal» knytter Christensen til denne saken, samtidig som han hevder at han var en viktig støtte for Hoels arbeid i Arktis gjennom 1930-tallet.⁹¹ Siggeson, som hadde deltatt på NSIUs ekspedisjoner i 1930 og 1932, kobler også utstillingen i Hvalfangstmuseet til Grønlands-saken da han forsommeren 1933 ferdigstiller dyrene i utstillingen og uttaler til *Sandefjords Blads* utsendte at «selv om Norge har tapt Grønland har vi dog et litet stykke «Grønland» i museets kjeller».⁹² Her må det riktignok påpekes at det fantes gjenstander med tilknytning til urbefolkningen på Grønland i Hvalfangstmuseets samling også før dyrene fra Øst-Grønland ble samlet inn, noe som tyder på at Christensens interesse for Grønland ikke var nyoppstått i forbindelse med striden om «Eirik Raudes land». Imidlertid er det vanskelig å se utstillingsplanene fra 1932 og anskaffelsen av dyrene fra Øst-Grønland som løsrevet fra disse samtidige hendelsene, noe utstillingens navn også antyder.

Pingvinene i Lofoten vil være «frie fugler»

I museets katalog står det skrevet at den tidligere omtalte hvalrossungen ble «hjemført levende fra «Thorland»-ekspedisjonen 1932», for så å bli «holdt i fangenskap på konsul Lars Christensen's eiendom».⁹³ Til tross for at årstallet –

som tidligere påpekt – kan være feil, er fortellingen om hvalrossungen og måten den ble anskaffet på, likevel et godt eksempel på de unike mulighetene Christensen hadde til å skaffe seg polare dyr til museet ved hjelp av skipene han eide, og ekspedisjonene han betalte for og var involvert i. Den britiskeide «Thorland»-ekspedisjonen som var involvert i kveitefiske ved Grønland på 1930-tallet, var representert av Christensens selskap A/S Thor Dahl i Norge.⁹⁴ Dette betydde samtidig ikke det samme som at han stod fullstendig fritt til å samle inn dyr han hadde lyst på. Likevel var det trolig slik at Christensens mulighet til å skaffe særlig Universitetet i Oslo og universitetsmuseene dyr og naturhistorisk materiale fra fjerntliggende polarområder, var ansett som så fordelaktig at hvalfangstrederen blant annet fikk fellingstillatelser på dyr til «museumsbruk» som en gjenytelse. Et brev til Wollebæk i desember 1932 illustrerer dette godt, idet Christensen blant annet skriver:

Som mundtlig nævnt i sin Tid, staar jeg til Disposition for at samle. Vil De la mig vite, hvad der har interesse at faa hjem. Jeg vil be Dem at laane mig samleglas og anvise, hvorledes det indsamlede Materiale bør opbevares. Likeledes vil jeg gjerne ha Deres Tilladelse til at skyte noen Pelssæl for Museumsbruk.⁹⁵

Det store flertallet av polardyrene Christensen hentet til universitetsmiljøene og seg selv, var allerede drept før de ble fraktet til Norge, men i likhet med hvalrossungen finnes det også eksempler på frakt og import av levende dyr.

Foto fra akvariet og dyreparken på Tjøme fra perioden 1935–37 som viser blant annet kongepingviner som mates. Foto: A. Mathisen, Oslo Museum (F24962).

Det kanskje mest iøynefallende eksempelet var forsøket på å frakte levende kongepingviner fra Antarktis for senere utplassering i Norge. *Haldens Arbeiderblad* skriver i slutten av august 1936 at konsul Lars Christensen hadde stilt ni av sine pingviner på Tjøme i Vestfold til disposisjon for et forsøk som gikk ut på å opprette pingvinkolonier i Nord-Norge, nærmere bestemt på Røst i Nordland og Gjesvær i Finnmark.⁹⁶ Her kan det bemerkes at siden Tjøme nevnes eksplisitt, er det nærliggende å tro at pingvinene hadde et midlertidig opphold i det nyopprettede akvariet og dyreparken på Verdens Ende på Tjøme før avreisen nordover. For sesongen 1936 reklamerte de nemlig med at publikum nå også kunne se sel, pingvin, rådyr og oter – i tillegg til lokale marine arter. Dette sørligste området på Tjøme hadde vært lite tilgjengelig helt frem til slutten av 1800-tallet, men opplevde en økt interesse i takt med utviklingen av motoriserte kjøretøyer ved inngangen til 1900-tallet.⁹⁷

Initiativtakeren til å utplassere pingviner fra Antarktis i norsk natur var forfatteren Carl Schøyen, som var opptatt av fugle- og naturvern og Nord-Norge spesielt, og som mente at de valgte lokasjonene burde være godt egnet som habitat for pingviner.⁹⁸ Kontakten mellom Schøyen og Christensen ble formidlet av Adolf Hoel, denne gangen i kraft av hans verv som formann i Landsforeningen for naturfredning i Norge.⁹⁹ Transporten av pingvinene er også omtalt i Hvalfangstmuseets arkiv, hvor det er bevart et brev til Siggeson hvor han bes om å merke pingvinene på den mest hensiktsmessige måten. Brevet har i etterkant fått noen håndskrevne tilføyelser som bekrefter at pingvinene ble sendt fra Larvik den 10. august 1936 klokken 06.30.¹⁰⁰ Her kan det være verdt å bemerke at disse opplysningene, som knytter Christensen direkte til anskaffelsen av pingvinene som skulle utplasseres i Nord-Norge, virker å ha vært lite kjent tidligere. For eksempel skriver Roberts (2022) om forsøkene med pingvin-utplasseringer at han antar at fuglene kom fra Antarktis via Christensen, men at han ikke har kilder som kan bekrefte det.¹⁰¹ Fuglenes videre skjebne etter utplassering får uansett en rekke omtaler i pressen de følgende årene, men eksperimentet ble likevel ingen varig suksess, ettersom «pingvinene ville være frie fugler», slik journalisten i *Haldens Arbeiderblad* formulerte det. Etter en tid rømte fuglene og la på svøm sørover, hvor de enten ble drept eller forulykket på annet vis. I 1939 ble det endelig konkludert med at forsøket på å «omplante pingvin» var mislykket, tross alle forsøk på å «innpode familie og samfunnsånd i dem».¹⁰²

I mellomtiden hadde det også vært gjort forsøk med å utplassere flere pingvinarter, men med samme nedslående resultat.¹⁰³ Den mest fargerike beskrivelsen av utplasseringen er ført i pennen av Schøyen selv, og tar for seg hendelser i tilknytning til mottakelsen av fuglene som har flere likhetstrekk med måten

Hvalfangstrederen Lars Christensen utrustet ni vitenskapelige ekspedisjoner til Sørishavet, og deltok selv på fire av dem sammen med hustruen Ingrid. Fotoet er tatt om bord på skipet M/T «Thorshavn» i forbindelse med den fjerde «Norvegia»-ekspedisjonen i årene 1930–31. Lars Christensen sees lengst til venstre, mens Ingrid Christensen står i midten. Foto: Jens Eggvin / Hvalfangstmuseet.

hvalrossen «Freya» ble møtt av publikum på i Oslofjorden sommeren 2022. Denne hunnhvalrossen hadde over lengre tid tiltrukket seg oppmerksomhet fra nærgående mennesker og media fordi den dukket opp på steder der det vanligvis ikke er hvalross. Ifølge Schøyen ble også pingvinene møtt med «en enestående sympati, og folk prøvet stadig å gjette seg til deres ønsker». Denne «gjettingen» innebar også at publikum tok initiativ til å forflytte pingvinene i motorbåter, og motorbåter fraktet skuelystne til pingvinene for å oppleve dem på nært hold. Schøyen skriver videre at «all denne trafikk» kan ha vært årsaken til at pingvinene etter kort tid forsvant.¹⁰⁴ Drøyt åtti år senere høstet også hvalrossen «Freya» mye oppmerksomhet fra skuelystne båtfolk i Oslofjorden som ønsket å ta bilder av henne og oppleve henne. I motsetning til pingvinene rakk hun imidlertid ikke å forsvinne, men ble i stedet besluttet avlivet av norske myndigheter i midten av august 2022.¹⁰⁵

Christensen fikk brakt ytterligere én kongepingvin hjem fra Antarktis våren 1936, men i motsetning til de andre fuglene endte denne sine dager som utstoppet på Hvalfangstmuseet. I likhet med hvalrossen som ble innlemmet i museets samling noen år tidligere, var pingvinen et ungdyr, og også denne skal

ha blitt holdt i fangenskap på konsulens eiendom før den ble avlivet og utstoppet av Siggeson.¹⁰⁶ Hva som var årsaken til at akkurat denne pingvinen ble avlivet få dager før de andre pingvinene ble sendt nordover, er uvisst, men det kan henge sammen med fuglens unge alder. Kongepingvinene som ble utplassert på Røst og Gjesvær, var nemlig med ett unntak voksne. Den lille flokken bestod nærmere bestemt av fire par og én ungfugl.¹⁰⁷

Vanskelig med levende dyr

Å frakte levende dyr, slik som hvalrossungen og pingvinene, kunne være vanskeligere enn å frakte skinn og levninger av døde dyr, noe Christensen selv gjør oppmerksom på i et brev til Hoel når han senhøsten 1933 skriver «det er vanskelig med levende Dyr, men jeg skal forsøke, om det kan ordnes». Hoel ser ut til å ha tatt kontakt på vegne av Scholander ved Anatomisk Institutt, som også denne gangen var interessert i blodprøver – og nødvendigvis ikke levende dyr. For å spare seg for arbeidet med å håndtere og frakte dyr fra Antarktis foreslår derfor Christensen at Hoel kan kontakte Wollebæk ved Zoologisk museum, ettersom han trolig «har hængende en frossen Pingvin og andere Fugle», som Christensen hadde tatt med hjem til ham tidligere samme år.¹⁰⁸

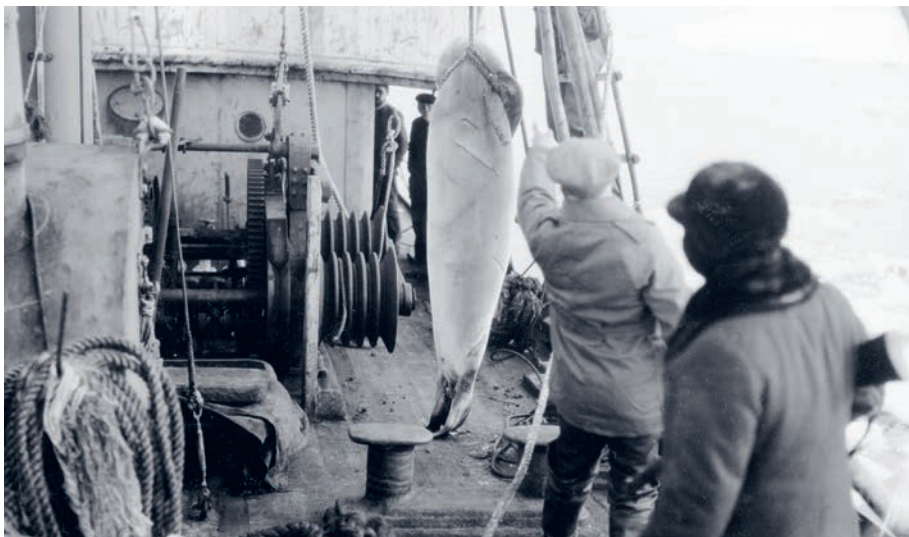
Noe tidligere i 1933 noterte riktignok konsulen i dagboken sin mens han deltok i dette årets «Thorshavn»-ekspedisjon i Sørishavet, at arbeidet med å skyte, transportere og partere fem selkadavre før de ble lagt på riktige beholdere, også var en stor jobb.¹⁰⁹ Levende dyr fra fjerntliggende himmelstrøk var likevel en populær handelsvare i første halvdel av 1900-tallet, blant annet takket være den tyske familien Hagenbeck og deres virksomheter. Hagenbeck er i ettertid kanskje best kjent for sine zoologiske hager og idealer om hvordan disse skulle se ut, men som Rothfels (2002) skriver, var handel med eksotiske dyr også en sentral del av Hagenbecks virke. Frem mot første verdenskrig var de verdensledende i handelen med eksotiske dyr, og de fleste store zoologiske hager, sirkus og private samlere stod på kundelisten deres.¹¹⁰ Hagenbeck er i denne sammenhengen interessant fordi det finnes et lite spor i kildene som peker mot at Christensen også var assosiert med firmaet. I november 1929 skriver Christensen til Wollebæk ved Zoologisk museum i Oslo at et av handelsskipene hans i løpet av kort tid skal ankomme Rotterdam. Om bord er det blant annet fire levende hannseler fra Bouvetøya i Sør-Atlanteren som foreløpig skulle sendes til Hagenbeck.¹¹¹ Nøyaktig hva slags seler det var snakk om, og hva som ble deres videre skjebne, sier ikke kildene noe om. Likevel bidrar opplysningene til å knytte Christensen og hans virke med å frakte levende dyr fra Antarktis til en større praksis, nemlig handel med og eksport av eksotiske dyr.

Med Lars Christensen på jakt i Antarktis og Afrika

Museumsdyrene som har vært omtalt så langt, ble alle skaffet til veie via Christensens kontakter og bekjente. Mange av de utstilte dyrene i Hvalfangstmuseets eldste del ble også gitt til museet eller skipsrederen som gaver. Gode eksempler på dette er en elefantsel og et reinsdyrhode som begge er donert av kaptein og hvalfangstbestyrer Thoralf Sørllø, og en steinkobbe donert av den lokale forretningsmannen Odd Gleditsch.¹¹² Her er det verdt å bemerke at reinsdyrhodet er et vitnesbyrd om at hvalfangstaktivitetene i Antarktis også bidro til at levende dyr ble fraktet fra Norge til Sørishavet. Dyret stammer nemlig fra en liten flokk norske reinsdyr som ble utplassert på Sør-Georgia i 1911 av brødrene Carl Anton og Lauritz Larsen, som begge var sentrale aktører i hvalfangstnæringen på øya. Tanken bak utplasseringen var å legge til rette for jakt som fritidsaktivitet samt sikre tilgangen på ferskt kjøtt. Prosjektet lyktes i så stor grad at det i 2011 ble besluttet å utrydde reinsdyrstammen på Sør-Georgia, som nå var blitt så tallrik at den påførte den sårbare subantarktiske naturen skader.¹¹³ Som en ytterligere kuriositet, og kilde til denne gjenstandens biografi, kan det tilføyes at Hvalfangstmuseets reinsdyrhode ifølge muntlige kilder kan stamme fra et dyr som ble skutt av en kvinne, noe som i så fall var en sjeldenhet, ettersom det var få kvinner på Sør-Georgia i hvalfangstepoken.

Christensen var dessuten en ivrig jeger og sportsfisker selv, og både en utstilt leopardsel, en finnhvalknokkel og skjelettdeler av haier er eksempler på dyr og fisker konsulen selv felte og fanget.¹¹⁴ Utover at det var han som skjøt leopardselen i Sørishavet i 1930–31, er det riktignok begrenset med opplysninger i museets katalog om omstendighetene rundt fellingen av dette dyret.¹¹⁵ Innblikk i dette får vi imidlertid fra Christensens private fotoalbum fra ekspedisjonen han deltok på denne sesongen. Her finnes det foto av at han jakter sel til sjøs, og foto av at han – med våpen i hånd – ser på at en død leopardsel heises om bord. De sammenfallende opplysningene fra katalogen og albumet gjør det rimelig å anta at det er Hvalfangstmuseets sel som håndteres på fotografiene, og antakelsen styrkes ytterligere av at det ikke finnes dokumentasjon på at han skal ha skaffet til veie en leopardsel til noen andre på denne ekspedisjonen.

Fellesnevneren for akkurat disse dyrene er at de alle er trofeer. Biografien deres startet da døden inntraff, mens dyrets liv som levende individ forblir ukjent. Marvin (2011) hevder at dette er noe av det som kjennetegner livet etter døden for dyr som er gjort om til trofeer. Et trofé er ikke et minne om livet dyret levde, men snarere et minne om jakten og om jegeren som felte dyret. Jakt-trofeene er avhengige av jegeren og jegerens historie for å gi mening, men der denne er kjent og formidles til publikum i et museum, vil også trofeene kunne

Lars Christensen ser på at leopardselen han nettopp har skutt, heises om bord. Selen er trolig gjenstand HS.01090, *Sel (Leopardsel)* som er utstilt i Hvalfangstmuseet. Foto: Jens Eggvin / Hvalfangstmuseet.

vekke nysgjerrighet og fortelle om dyret som en gang var, og som tiltrakk seg jegerens oppmerksomhet i utgangspunktet.¹¹⁶

Et innblikk i Christensens opplevelser fra seljakten i Antarktis får vi gjennom dagbøkene han førte da han deltok på de egenfinansierte «Thorshavn»-ekspedisjonene i 1933 og 1936–37. I februar 1933 gleder han seg over å se sin nye, dobbeltløpede «Big-game»-riffler i bruk til avlivning av en sel. Det var riktignok viktig at selen ikke ble skutt i hodet, noterte han, for kraniet skulle universitetet ha. Ved partering ble det tydelig at det kraftige skuddet hadde unnlatt å skade selens hode, men ryggraden hadde blitt slått av slik at dyret døde momentant. «Gud bevare mig vel for Dræperkraft», kommenterte ekspedisjonsdeltakeren Olav Kjelbotn, som bevitnet det hele.¹¹⁷ I januar 1937 beskriver Christensen hvordan han og reisefølget kom over en flokk med elefantseler på øya Kerguelen. Christensen skyter det største dyret i flokken, og «etter et enormt Slit» lykkes han med å få skåret hodet av den døde kroppen. Hodet fraktes tilbake til den nedlagte fangststasjonen på øya der de har overnattet, før det tas med tilbake til skipet og plasseres i fryserommet.¹¹⁸

De mest utfyllende beskrivelsene av Christensens jaktoplevelser finner vi i hans dagboknedtegnelser fra noen uker tidligere. På vei sørover mot Antarktis benyttet han nemlig anledningen til å realisere en livslang drøm om å dra på jakt i Afrika. Utstyrt med et stort jaktlag på safari i Kenya lykkes han med å felle både løve og neshorn, og beskriver det siden i dagboken som at «her var ogsaa et av mit Livs Drømme gaat i Opfyldelse». Løven ble flådd, mens det døde neshornet fikk hodet og føttene samt et stort stykke av skinnen skåret av. Hodet skulle med tiden stoppes ut, føttene skulle benyttes som papirkurver, og av huden kunne det lages både paraplyhåndtak og stokker, skriver Christensen.¹¹⁹ Ingen av disse

Lars Christensen sittende på et neshorn han nettopp har felt i Afrika. Foto: ukjent / Hvalfangstmuseet.

gjenstandene har blitt innlemmet og utstilt i Hvalfangstmuseet, noe som trolig skyldes at de falt utenfor museets siktemål om å formidle fugle- og dyreliv fra Arktis og Antarktis. Trofeene og gjenstandene av de afrikanske dyrene kan isteden ha blitt brukt til utsmykning i Christensens private hjem. Likevel kan det ha vært Siggeson som stoppet dem ut, ettersom han også utførte slikt arbeid for Christensen privat.¹²⁰

«Lars Christensen var ingen hvem som helst, verken hjemme eller ute», skriver historikeren Kirsten Alsaker Kjerland i sin omtale av Christensens besøk i Kenya i boken *Nordmenn i det koloniale Kenya*, og ser besøket som en forlengelse av andre nordmenns tilstedeværelse og utnyttelse av det koloniserte Kenya. Hun skriver videre hvordan den velstående hvalfangstrederen ikke lot seg affisere av en gryende motvilje i samtiden mot kolonistrukturene, men i stedet sørget for å sette seg i forbindelse med lokale, norske aktører som kunne hjelpe ham med å virkeliggjøre drømmen om storviltjakt på de kenyanske egnene.¹²¹ Christensen var imidlertid ikke alene om å benytte seg av koloniale strukturer for å få tilgang på eksotiske dyr, og flere har pekt på en sammenheng mellom kolonialisme og tilegnelse av ville dyr.¹²² For eksempel Ritvo (1987) betrakter felling av ville dyr i koloniserte land i Afrika og Asia som selve symbolet på makt og utnyttelse, der

hvert utstoppede dyr representerte en blodig seier i villmarken.¹²³ Med unntak av eksemplene fra Afrika foregikk jakten det vises til i denne artikkelen, riktignok i mer polare strøk enn det Ritvo viser til. Likevel har også disse områdene vært gjenstand for stor internasjonal oppmerksomhet, og flere stormakter har ønsket å sikre seg territorier og ressurser. I kappløpet om landområdene i Antarktis vant den unge nasjonen Norge frem med en rekke anneksjoner i mellomkrigstiden, mye takket være den omfattende kartleggings- og forskningsvirksomheten Christensen finansierte.¹²⁴ Sett i lys av dette kan kanskje dyrene Christensen skjøt i Antarktis og siden stilte ut i museet, tolkes som symboler på seire i isødet, og som synlige bevis på at han selv hadde vært til stede på flere av rekognoserings ekspedisjonene. I hvalfangstrederen Christensens tilfelle handlet imidlertid kartleggingen av områder i Antarktis i stor grad også om å undersøke muligheten for å drive lønnsom hvalfangst. Dette gir han tydelig uttrykk for i boken *Such is the Antarctic* fra 1935, i sin omtale av ekspedisjonene han finansierte:

Every step we have taken has been based on one special motive: we were out to get whales. The main object of all my expeditions was to investigate as thoroughly and conscientiously as possible anything that could in any way add to our information respecting whales.¹²⁵

Hvalfangstmuseet – en levende institusjon full av døde dyr?

Hvalmodeller, skjeletter, utstoppede dyr og fugler og preparater på sprit. Alt dette fantes i Hvalfangstmuseet på Christensens tid, og mange av gjenstandene er fremdeles utstilt der. En fellesnevner for museumsdyrene som har blitt omtalt i denne artikkelen, er at de alle er døde og har vært døde så lenge de har vært i museet. Sagt med Alberti (2011), Rothfels (2002) og Thorsens (2014) ord har dyrene fortsatt sine liv etter døden og sin unaturlige historie i montrene i museet.¹²⁶ Hvalmodellen er imidlertid et unntak, men også den er en erstatning eller substitutt for en død hval.

Til tross for alt dette «døde» hadde likevel Christensen et ønske om at Hvalfangstmuseet skulle være et levende sted. For ham var ikke de døde dyrene til hinder for denne ambisjonen. For ytterligere å sikre at museet forble en levende institusjon, og «ikke bare et dødt museum», slik han selv formulerte det, fortsatte han å samle ulike gjenstander. Hvert år hadde ekspedisjonene hans med seg noe nytt fra Antarktis, og hvert år ønsket Christensen å ha noe nytt utstilt i Hvalfangstmuseet.¹²⁷ Den stadige strømmen av innsamlet materiale og gaver var til tider så stor at den bidro til å sprengte både museets mottakerapparat og lagringsplass, og det ble vanskelig å få registrert og katalogisert alle gjenstandene.¹²⁸

Til tross for denne samleiveren har museet – med sine døde dyr og sin tematiske innretning mot fangst – fra tid til annen likevel blitt assosiert med død. Et tidlig eksempel på dette finner vi i 1932, da Christensen skriver til Bogen at han nylig har fått malt alle montrene i museet i «en farve med brytning av sort». Til dette skal den lokale malermesteren ha svart at «det passer nok, for dette er jo lisom et sted hvor man oppbevarer lik». Dette var imidlertid en assosiasjon Christensen mislikte, og som førte til at han ga beskjed om å tilføye blodrøde lister på montrene, ettersom museet skulle «fortelle om pulserende liv». ¹²⁹

De blodrøde listene som stadig finnes på montrene i Hvalfangstmuseets eldste del, var heller ikke nok til å bryte assosiasjonen med død én gang for alle. I museets gjestebok skrev for eksempel en canadisk familie i august 2012 negativt om hvalfangst og museet, og illustrerte det hele med en tegning som illuderte død. Kort tid etter, den 2. september, skrev to andre besøkende en hilsen som knytter museet ytterligere til død: «Thanks for the tour – ‘what a lovely room of death’.» ¹³⁰ Den siste setningen var skrevet som et sitat, og var trolig en referanse til spillefilmen «Ace Ventura: When Nature Calls» fra 1995, der den dyrelskende hovedrolleinnhaveren skrekkslagen uttrykker «This is a lovely room of death», idet han entrer et rom fullt av utstoppede dyr. ¹³¹ Den siste hilsenen var også signert med «whale lovers», noe som i likhet med den første hilsenen peker mot at skribentene trolig hadde et annet syn på hval og hvalfangst enn det som var rådende i Christensens tid.

Fra midten av 1900-tallet skjedde det en større endring i synet på hval i den vestlige verden. Hvalene gikk i denne perioden fra å bli betraktet som økonomiske ressurser for menneskene til å bli sett på som sansende vesener med verdi i seg selv. I USA, der dette synet fikk stor utbredelse, ble denne oppfatningen av hval koblet til motkulturelle strømminger, populærkultur og miljøbevegelse. I løpet av få tiår vokste oppfatningen av en «metafysisk» hval frem, noe som fikk kommersiell hvalfangst til å fremstå som både uetisk og galt i store deler av den vestlige verden. ¹³²

På bakgrunn av denne holdningsendringen i synet på hval og hvalfangst er det kanskje ikke så underlig at enkelte besøkende kan oppfatte både Hvalfangstmuseet og dets samlinger negativt, og få assosiasjoner til død heller enn til «pulserende liv»? Tilsvarende kan også eldre museumsdyr og deres «biografier» være ubehagelige og vanskelige å forholde seg til for dagens publikum. Årsaken kan være at naturhistoriske samlinger er tett forbundet med tiden og kulturen de oppstod i, og at de i mange tilfeller vitner om innsamlingspraksiser og metoder som ikke godtas i dag. ¹³³ Som vi har sett i denne artikkelen, er Hvalfangstmuseets dyr i mange tilfeller også samlet inn i tilknytning til hvalfangst, noe som kan bidra til å forsterke dette ubehaget.

Formidler Erlend Tveite møter publikum i Hvalfangstmuseets eldste del, der blåhvalmodellen i taket og de utstoppede dyrene stadig er sentrale. Foto: Georg Aamodt / Vestfoldmuseene.

Til tross for endringene i synet på dyr, og utstillingenes og samlingenes høye alder, besøkes Hvalfangstmuseet årlig av et stort publikum fra inn- og utland. Mange av disse er skoleelever som deltar på undervisningsopplegg knyttet til Den kulturelle skolesekken (DKS), som er en nasjonal ordning som sikrer at skoleelever får oppleve profesjonell kunst og kultur.¹³⁴ Høsten 2020 gjennomførte Ruud (2021) en studie av hvordan skoleelever på syvende trinn gjennom et DKS-opplegg opplevde Hvalfangstmuseets eldste del, der blåhvalmodellen og de utstoppede dyrene stadig finnes. Var den gamle utstillingen og blåhvalmodellen fremdeles nyttige rammer rundt formidling til barn og unge, eller hadde de utspilt sine roller? Ruud fant blant annet at den gamle blåhvalmodellen gjorde noe med menneskene som observerte den, og at den var et godt utgangspunkt for formidling og dialog mellom museets pedagog og skoleelevene. Modellen gjorde inntrykk på elevene og vekket deres nysgjerrighet.¹³⁵

Det hadde trolig gledet Christensen at museet og dets gjenstander stadig har denne virkningen på skoleelever mer enn hundre år etter at han fikk det bygget. Christensen, som hadde seks barn sammen med hustruen Ingrid, hadde nemlig et uttalt ønske om at nettopp skolebarn skulle besøke museet og studere dets samlinger.¹³⁶ Kanskje kan også skoleelevenes opplevelser fra 2020-tallet stå som et samtidig svar på om Hvalfangstmuseet oppleves som en levende institusjon, og ikke bare et dødt museum, slik Christensen formulerte det? På den måten virker det som en gang var det største, kjente arbeidet i dermoplastikk, stadig å legitimere sin plass som midtpunkt i museumssalen, omgitt av polare museumsdyr med både sammensatte og tidvis grenseoverskridende biografier.

Noter

- 1 *Norges Handels og Sjøfartstidende* 1933: 17.
- 2 Sørishavet er havet som omgir Antarktika, og vurderes vanligvis til å strekke seg fra 60 °S i nord og til kysten av det antarktiske kontinent i sør (Njåstad 2023).
- 3 Christensen 1935: vii; Christensen 1938: 3.
- 4 I dagligtale har museet gjerne blitt omtalt som Hvalfangstmuseet eller Hvalmuseet, til tross for at det offisielle navnet i henhold til Lars Christensens ønske hele tiden har vært Kommandør Christen Christensens Hvalfangstmuseum. I den videre teksten vil navnet Hvalfangstmuseet bli benyttet.
- 5 Dodd et al. 2013: 3–5; Ekström og Kaijser 2018: 8–10; Thorsen 2014: 32–33.
- 6 Thorsen 2014: 10–11.
- 7 Alberti 2011: 2–3.
- 8 Rothfels 2002: 4–6.
- 9 Thorsen 2014: 239–241.
- 10 Henning 2011: 152, 159–161.
- 11 Ruud 2021.
- 12 Marvin 2011: 203, 215–216.
- 13 Ritvo 1987: 248–249.
- 14 *Norges Handels og Sjøfartstidende* 1933: 17–18.
- 15 Norsk ICOM u.å.
- 16 Aagaard 1930: 421–422.
- 17 Bogen 1955: 227; *Norsk Hvalfangst-Tidende* 1915: 53–54; *Norsk Hvalfangst-Tidende* 1916: 42.
- 18 Talleraas 2014: 27–28.
- 19 *Sandefjords Blad* 1917: sidetall ikke oppført.
- 20 Bogen 1955: 227.
- 21 The Old Dartmouth Historical Society er i dag en del av The New Bedford Whaling Museum i New Bedford, Massachusetts, USA (The New Bedford Whaling Museum u.å.).
- 22 Børresen 2014a: 67.
- 23 Bogen 1955: 233; *Sandefjords Blad* 1917: sidetall ikke oppført; Aagaard 1930: 419–422.
- 24 KCCH/Driftsarkiv/Notatbok merket «Hvalmuseet Notater på denne side». Nedtegnelse datert 23.09.1965.
- 25 Shetelig 1944: 32 viser til at det helt fra planleggingen av Universitetet i Oslo var en forutsetning at det måtte skapes vitenskapelige (museums-)samlinger som et ledd i høyskolens utstyr for studier og undervisning.
- 26 *Norsk Hvalfangst-Tidende* 1915: 54.
- 27 Bogen 1955: 9 nevnte en rekke titler da han redegjorde for Lars Christensens mange beskjeftigelser og tilknytninger i biografien han skrev om ham. Med unntak av «antarktisk forsker» og «forfatter», som også nevnes, knyttes titlene i hovedsak til maritime næringer og handel.
- 28 Børresen 2014a: 67; Eriksen 2009: 67.
- 29 Hougen 1933: Forord.
- 30 Wexelsen 1993: 16–17.
- 31 Tønnessen 1967: 4–6. Moderne hvalfangst forstås her som en kontrast til eldre tiders hvalfangst drevet fra seilskuter i tidsrommet ca. 1600–1850. Innføringen av dampmaskinen, harpункanonen og fabrikkene i land i tidsrommet 1860–1880 ga hvalfangsten en helt ny karakter, som ifølge Tønnessen setter overgangen til moderne hvalfangst i denne perioden.
- 32 Historikeren Dag Ingemar Børresen (2014b) skriver at Lars Christensen var på leting etter et blåhvalskjelett til utstillingen, men at det var vanskelig å få tak i, blant annet på grunn av den pågående verdenskrigen. I en notis i *Buskeruds Amtstidende* 1917: 2 om transport av hvalskjelett til Hvalfangstmuseet hevdes det også at krigen var årsaken til at man ikke fikk fraktet hvalskjelett til Norge og museet. Henning 2011: 152.
- 33 *Fluke Wal-Magazin für Historiker und Sammler* 2018: 1–2.
- 34 Grönberg og Magnusson 2002.
- 35 Thor-Glimt 1964: 20.
- 36 VA/ARS-A-1318/Tcd/L0001/Diverse tegninger. Mappe merket tegninger blåhval. Brev til Hr. Konsul Christensen 14.01.1917 fra Michael Tjomsland.

- 37 VA/ARS-A-1318/Tcd/L0001/Diverse tegninger. Mappe merket tegninger blåhval. Sammen med korrespondansen i tilknytning til hvalmodellen ligger et utklipp fra *The Illustrated London News* av 27. juli 1907 som viser hvordan modellen på the American Museum of Natural History ble bygget. Modellen på Hvalfangstmuseet ble bygget på tilsvarende måte.
- 38 VA/ARS-A-1318/Tcd/L0001/Diverse tegninger. Mappe merket tegninger blåhval. Brev til Herr Wegger 27.12.1916 fra Lars Christensen.
- 39 *Vestfold Sandefjords Dagblad* 1917: 1; Aagaard 1930: 422–423.
- 40 Henning 2011: 152, 159–161.
- 41 VA/ARS-A-1318/Tcd/L0001/Diverse tegninger. Mappe merket tegninger blåhval. Brev til Herr Wegger 27.12.1916 fra Lars Christensen. VEMU/ARS-A-1318/Tcd/L0001/Diverse tegninger. Mappe merket tegninger blåhval. Brev til Framnæs Mekaniske Værksted 15.01.1917 fra Lars Christensen. VA/ARS-A-1318/Tcd/L0001/ Diverse tegninger. Mappe merket tegninger blåhval. Brev til Herr Wegger 28.02.1917 fra Lars Christensen.
- 42 Thorsen 2014: 10–11.
- 43 Wexelsen 1993: 23, 62–63.
- 44 KCCH/Driftsarkiv/Katalog museets samlinger ordnet etter nr. KCCH/Driftsarkiv/Da/0001/Mappe merket Korrespondanse 1939–1963. NHMO/Zoologisk museum/Da/Alminnelig korrespondanse - inn – alfabetisk. Diverse brev sendt mellom Lars Christensen og Alf Wollebæk i tidsrommet 18.01.1932–08.09.1933.
- 45 Upsala Nya Tidning 1943.
- 46 NHMO/Zoologisk museum/Da/Alminnelig korrespondanse - inn – alfabetisk. Brev fra Lars Christensen til Alf Wollebæk datert 18.01.1932.
- 47 VA/ARS-A-1175/F/L0001. KCCH/Driftsarkiv/Da/0001. Mappe merket Korrespondanse 1939–1963.
- 48 NHMO/Zoologisk museum/Da/Alminnelig korrespondanse - inn – alfabetisk. Brev fra Lars Christensen til Alf Wollebæk datert 01.06.1932. KCCH/Driftsarkiv/Da/0001. Mappe merket Korrespondanse 1939–1963 inneholder brev og notater utvekslet mellom Lars Christensen og Einar Siggeson i tidsrommet 02.08.1933–22.06.1939 som viser til samarbeidet dem imellom. Samarbeidet mellom Christensen og Siggeson opphører i 1940 fordi Christensen reiste til USA, hvor han ble værende så lenge Norge var okkupert. Dette førte til at midlene som ble brukt til å lønne Siggeson, uteble (Børresen 2014a: 68). Svensk fødte Siggeson flytter tilbake til Sverige i 1940 etter 25 år i Norge (Upsala Nya Tidning 1943). KCCH/Driftsarkiv/Da/0001. I mappe merket A/S Thor Dahl, Skipsrederi og hvalfangst, Sandefjord og Hval-budsjett, står Siggeson oppført som lønsmottagende preparant ved Hvalfangstmuseet frem til august 1940.
- 49 VA/ARS-A-1011/Pda/L0081. Mannskapskort for Siggeson, Einar S.P.
- 50 VA/ARS-A-1011/Pad/L0001. Mappe merket Thorshammer, 1935–1972. Mannskapsfortegnelse for «Thorshammer» 1935/36. Trækdag 25. Oktober 1935.
- 51 *Upsala Nya Tidning* 1943.
- 52 *Sunnmørsposten Aalesunds Dagblad* 1930: 4; *Sandefjords Blad* 1933: 4; *Romsdals Budstikke* 1923: 4; *Romsdals Budstikke* 1924: 1.
- 53 KCCH/Driftsarkiv/Da/0001. Mappe merket Korrespondanse 1939–1963. Brev til preparant Siggeson fra Universitetets Anatomiske Institutt ved Dr. Scholander 17.09.1934.
- 54 KCCH/Driftsarkiv/Da/0001. Mappe merket Korrespondanse 1939–1963. Brev til preparant Siggeson fra Universitetets Anatomiske Institutt ved Dr. Scholander 17.09.1934. KCCH/Driftsarkiv/Da/0001. Mappe merket Korrespondanse 1939–1963. Brev til Siggeson sendt via Konsul L. Christensen fra Per Høst, Zool. Lab. 12.09.1934. KCCH/Driftsarkiv/Da/0001. Mappe merket Korrespondanse 1939–1963. Brev til Herr Konsul Lars Christensen fra Erling Christophersen

- ved Universitetets Botaniske museum 18.09.1934. KCCH/Driftsarkiv/Da/0001. Mappe merket Korrespondanse 1939–1963. Brev til Herr Preparant Siggeson fra Jan Jansen ved Universitetets Anatomiske Institutt 19.09.1934. VA/ARS-A-1175/F/L0001. Notatbok merket Fortegnelser over hvalfostre for Herr Preparant Siggeson. FI/K. «Thorshammer» 1934–1935.
- 55 Haugdahl 2013: 49–50.
- 56 Risting 1927 viser til bruken av hvalfostre som kilder til kunnskap om hvalenes forplantnings- og migrasjonssyklus.
- 57 *Norges Handels og Sjøfartstidende* 1933: 17.
- 58 KCCH/Driftsarkiv/Katalog museets samlinger ordnet etter nr. Gjenstander omtalt under nr. 252, 253, 254 og 257.
- 59 VA/ARS-A-1175/F/L0001. KCCH/Driftsarkiv/Da/0001. Mappe merket Korrespondanse 1939–1963. KCCHs samlinger, gjenstand HS.00182 *Øreknokkel* og gjenstand HS.00303 *Krill* er eksempler på gjenstander som ble samlet inn av Siggeson på «Thorshammer»-ekspedisjonen i januar 1935. Begge gjenstandene bærer Siggesons signatur.
- 60 VA/ARS-A-1175/F/L0001. Notater ført under overskriften Journal over Materialer fra Thorshammer eksp. til Sydishavet 1935–1936. KCCHs samlinger, gjenstand HS.00171 *Øreknokkel*. VA/ARS-A-1011/Gaa/L0005. Avskrift av Dagbok «Thorshammer» 1935–36: 15.
- 61 VA/ARS-A-1001/Gg/L0037. Hvalmålinger: Sydhavet. Norske selskaper Bind 1 1935–36: 553.
- 62 VA/ARS-A-1011/Gaa/L0005. Avskrift av Dagbok «Thorshammer» 1935–36: 15 viser en oversikt over den totale fangsten for «Thorshammer»-ekspedisjonen for uke 01.03.–07.03.1936. Blant de fangede hvalene var det kun blåhvalen med trillingfostrene som var drektig med flerlinger.
- 63 Risting 1927: 100–101.
- 64 Se for eksempel KCCHs fotosamling F.S.03473, F.S.00872 og F.S.19195. Paulsen 1939: 471.
- 65 I Hougen 1933 nevnes ingen hvalfoster, mens det i katalogen fra 1943 nevnes flere, noen dateres også til 1920-tallet. Tilsvarende nevnes det i Norges Handels og Sjøfartstidende 1933: 17 at «oppe i Hvalfangstmuseet er det jo flere (hvalfostre)!» Det er uvisst hvorfor Hougen 1933 ikke nevner fostrene i katalogen, kan hende var de ikke stilt ut på det tidspunktet han gjennomgikk samlingen?
- 66 Norges Handels og Sjøfartstidende 1933: 17.
- 67 Alberti 2011: 3; Thorsen 2014: 9–10.
- 68 KCCH/Driftsarkiv/Katalog museets samlinger ordnet etter nr. Gjenstand 275 d).
- 69 Digitalt museum u.å. Omtale av gjenstand HS.00171 *Øreknokkel*.
- 70 Garmel 2020: 233–234.
- 71 Wexelsen 1993: 62–63.
- 72 KCCHs samlinger. Gjenstandene HS.00180 *Hvaløye*, *beholder* og HS.00181 *Hvaløye*, *blåhvaløye* er begge laget av Einar Siggeson på «Thorshammer»-ekspedisjonene. HS.00181 *Hvaløye* er også ført inn som *Lampekuppel* i museets samlingsdatabase.
- 73 Et genom er den totale mengden arvemateriale i en celle (Martinsen 2023).
- 74 I *Store norske leksikon* (u.å.) beskrives taksidermisten som en yrkesutøver som arbeider med avstøpning, modellering, preparering, konservering og montering av fugler og dyr, mens en preparant omtales noe snevrere som en som har til yrke å preparere gjenstander eller materiale i museer og samlinger. Einar Siggeson var preparant av yrke, men utførte i tråd med disse definisjonene også mange oppgaver tilhørende taksidermifaget da han jobbet på Hvalfangstmuseet. Jeg velger derfor å se Siggesons virke i lys av Liv Emma Thorsens omtaler av taksidermister (Thorsen 2014: 239–241).
- 75 Steinbø 1929: 4.
- 76 KCCH/Driftsarkiv/Da/0001. Mappe merket Korrespondanse 1939–1963. Brev til Herr E. Siggeson fra Lars Christensen 28.10.1933. Brev til Konsul Lars Christensen fra E. Siggeson 31.10.1933.
- 77 KCCH/Driftsarkiv/Katalog museets samlinger ordnet etter nr. Gjenstand 43.

- 78 Andre eksempler på unøyaktigheter i katalogen fra 1943 med relevans for denne artikkelen er trillingblåhvaløreknokkelen som er ført inn med feil inntaksår, og to polarrever som oppgis å være preparert og oppstilt i museet av Einar Siggeson i 1926, seks år før han ble engasjert ved Hvalfangstmuseet for første gang, (gjenstander omtalt under nr. 21).
- 79 *Norges Handels og Sjøfartstidende* 1933: 17–18.
- 80 NHMO/Zoologisk museum/Da/Alminnelig korrespondanse - inn – alfabetisk. Brev fra Lars Christensen til Alf Wollebæk datert 01.06.1932.
- 81 Hougen 1933.
- 82 NHMO/Zoologisk museum/Da/Alminnelig korrespondanse - inn – alfabetisk. Brev fra Lars Christensen til Alf Wollebæk datert 01.06.1932.
- 83 *Sandefjords Blad* 1933: 4. KCCH/Driftsarkiv/Katalog museets samlinger ordnet etter nr. Gjenstander omtalt under nr. 22, 24 og 27. Blant gjenstandene omtalt under nr. 27, er riktignok noen av fuglene skutt på Jan Mayen og ikke på Grønland, men det var i forbindelse med den samme ekspedisjonen, og alle oppgis å være skutt av Siggeson.
- 84 *Sandefjords Blad* 1933: 4.
- 85 KCCH/Driftsarkiv/Katalog museets samlinger ordnet etter nr. Gjenstander omtalt under nr. 22.
- 86 Thorsen (2013) viser til sammenlikning i artikkelen «A Dog of Myth and Matter: Barry the Saint Bernard in Bern» hvordan hunden «Barry» har endret både utseende og betydning gjennom sitt «liv» som utstoppet museumsobjekt.
- 87 Hougen 1933: Forord.
- 88 Elstad 2004a: 266–267; Fure 1996: 125–127.
- 89 Fure 1996: 137–138.
- 90 *Sandefjords Blad* 1932: 4.
- 91 Roberts 2022: 179.
- 92 *Sandefjords Blad* 1933: 4.
- 93 KCCH/Driftsarkiv/Katalog museets samlinger ordnet etter nr. Gjenstand 43.
- 94 *Sandefjords Blad* 1932: 4.
- 95 NHMO/Zoologisk museum/Da/Alminnelig korrespondanse - inn – alfabetisk. Brev fra Lars Christensen til Alf Wollebæk datert 12.12.1932.
- 96 *Haldens Arbeiderblad* 1936: 6.
- 97 Backman 2022: 74–75, 77.
- 98 *Haldens Arbeiderblad* 1936: 6; Nordby 2020.
- 99 *Lofotposten* 1936: 1.
- 100 KCCH/Driftsarkiv/Da/0001. Mappe merket Korrespondanse 1939–1963. Brev til preparant Einar S.P. Siggeson 08.08.1936, signert M. Hellweger for Lars Christensen.
- 101 Roberts 2022: 179–180.
- 102 *Haldens Arbeiderblad* 1936: 6.
- 103 *Lofotposten* 1938: 3; *Haugesunds Dagblad* 1939: 8; *Jarlsberg og Larviks Amtstidende* 1939: 8.
- 104 *Lofotposten* 1936: 1, 7.
- 105 Larsen 2022; Foss og Øvergård 2022.
- 106 KCCH/Driftsarkiv/Katalog museets samlinger ordnet etter nr. Gjenstand omtalt under nr. 44. I innledningen til den samme katalogen står det at pingvinens mor også skal ha vært en del av museets samling tidligere, men det finnes ingen andre kilder som kan bekrefte dette.
- 107 Balto u.å.
- 108 NHMO/Zoologisk museum/Da/Alminnelig korrespondanse - inn – alfabetisk. Brev fra Lars Christensen til Adolf Hoel datert 20.11.1933.
- 109 VA/ARS-A-1302/F/L0001. ARS 8108 – Dagbok fra Christensens reise med «Thorshavn» (kladd) 1933: 31.
- 110 Rothfels 2002: 8–10.
- 111 NHMO/Zoologisk museum/Da/Alminnelig korrespondanse - inn – alfabetisk. Brev fra Lars Christensen til Alf Wollebæk datert 19.11.1929.
- 112 KCCHs samlinger. Gjenstand HS.01100 *Sjøelefant*, HS.00356 *Reinsdyrhode* og HS.01096 *Sel*. Opplysningen om at det er kaptein Sørle som har tatt med reinsdyrhodet hjem, er hentet fra *Norges Handels og Sjøfartstidende* 1933: 17.
- 113 Barr og Skatvik 2022; Hart 2001: 183.

- 114 Opplysningene om dyrene som er omtalt i dette avsnittet, er hentet fra KCCH/Driftsarkiv/Katalog museets samlinger ordnet etter nr.
- 115 Navnet på ekspedisjonen Christensen deltok på dette året, er ikke ført riktig i katalogen. Under nr. 17 står det at leopardsele ble skutt i Sørishavet av konsul Lars Christensen på «Thorshavn»-ekspedisjonen 1930/31. Riktig navn på ekspedisjonen Christensen deltok på dette året, er «Norvegia», mens «Thorshavn»-ekspedisjonene forekom senere.
- 116 Marvin 2011: 203, 215–216.
- 117 VA/ARS-A-1302/F/L0001. ARS 8108 – Dagbok fra Christensens reise med «Thorshavn» (kladd) 1933: 31.
- 118 VA/ARS-A-1302/F/L0002. ARS 8108 – Dagbok fra Christensens reise med «Thorshavn» 1936–1937: 65.
- 119 VA/ARS-A-1302/F/L0002. ARS 8108 – Dagbok fra Christensens reise med «Thorshavn» 1936–1937: 40–43, 47.
- 120 KCCH/Driftsarkiv/Da/0001. Mappe merket Korrespondanse 1939–1963. Brev til Konsul Lars Christensen fra Einar Siggeson 02.08.1933.
- 121 Kjerland Alsaker 2010: 183, 185–187.
- 122 Ritvo 1987; Rothfels 2002: 53; Thorsen 2014: 236.
- 123 Ritvo 1987: 248–249.
- 124 Elstad 2004b: 291; Fure 1996: 109–110, 135–137.
- 125 Christensen 1935: 214–215.
- 126 Alberti 2011: 2–3; Rothfels 2002: 4–6; Thorsen 2014: 10.
- 127 *Norges Handels og Sjøfartstidende* 1933: 17.
- 128 Wexelsen 1993: 22–23.
- 129 Bogen 1955: 234.
- 130 KCCH/Driftsarkiv/Gjestebok fra 26.10.2010 til 12.09.2012. Hilsen signert familien Klausen august 2012 og hilsen signert Sam og Dom 02.09.2012.
- 131 Oedekerker 1995: 23.
- 132 Haugdahl 2013; Zelko 2012.
- 133 Thorsen 2014: 235–236.
- 134 Den kulturelle skolesekken 2023.
- 135 Ruud 2021: 74–75.
- 136 *Norges Handels og Sjøfartstidende* 1933: 17; *Sandefjords Blad* 1917, sidetall ikke oppført; Wexelsen 1993: 29–30.

Litteratur

- Aagaard, B. (1930). *Fangst og forskning i Sydishavet: Annet bind: Nye tider*. Gyldendal Norsk Forlag.
- Alberti, S.J.M.M. (2011). Introduction. The Dead Ark. I S.J.M.M. Alberti (Red.), *The Afterlives of Animals: A Museum Menagerie* (s. 1–16). University of Virginia Press.
- Backman, B.E. (2022). Et kapittel av «Verdens Ende»s historie. *Tjuma, Tjøme historielag 2022 nr.15* (s. 74–79).
- Balto, A.K. (u.å.). *Kongepingviner i Norge*. Norsk Polarhistorie.no. Hentet 13. april 2023 fra https://polarhistorie.no/baltos_bilde/kongepingvinner-i-norge.html
- Barr, S. og Skatvik, F. (2022, 29. desember). Sør-Georgia. I *Store norske leksikon*. <https://snl.no/S%C3%B8r-Georgia>
- Bogen, H.I. (1955). *70 år: Lars Christensen og hans samtid*. Johan Grundt Tanum.
- Buskerud Amtstidende. (1917, 27. mars). Hvalskeletter som passerer Drammen.
- Børresen, D.I. (2014a). Minnesmerker for «den nye tid»? Vestfolds museer under okkupasjonsårene. I L.E. Talleraas (Red.), *Vestfoldminne 2013/2014: To jubileer* (s. 65–91). Museumsforlaget.
- Børresen, D.I. (2014b, 08. februar). En blåhval i taket. *Sandefjords Blad*.
- Christensen, C. (1935). *Such is the Antarctic*. Hodder and Stoughton.
- Christensen, C. (1938). *Min siste ekspedisjon til Antarktis 1936–1937: Med en oversikt over forskningsarbeidene på ferdene 1927–1937*. Foredrag i Det Norske Geografiske Selskab 22. september 1937. Johan Grundt Tanum.

- Den kulturelle skolesekken. (2023). *Om DKS*. Hentet 13. april 2023 fra <https://www.denkulturelleskolesekken.no/forside/om-dks/>
- Digitalt museum. (u.å.). *Omtale av gjenstand HS.00171 Øreknokkel*. Hentet 03. april 2023 fra <https://digitaltmuseum.no/011025268231/oreknokkel>
- Dodd, A., Rader, K.A., og Thorsen, L.E. (2013). Introduction: Making Animals Visible. I A. Dodd, K.A. Rader og L.E. Thorsen (Red.), *Animals on Display* (1–11). The Pennsylvania State University Press.
- Ekström, S. og Kaijser, L. (2018). Djur – ett kulturvetenskapligt perspektiv. I S. Ekström og L. Kaijser (Red.), *Djur: Berörande möten och kulturella smärtpunkter* (7–34). Makadam Förlag.
- Elstad, Å. (2004a). Gater av gull. I E.A. Drivenes og H.D. Jølle (Red.), *Norsk polarhistorie: Rikdommene* (bind III, 219–273). Gyldendal Norsk Forlag.
- Elstad, Å. (2004b). Den første norske oljealderen. I E.A. Drivenes og H.D. Jølle (Red.), *Norsk polarhistorie: Rikdommene* (bind III, 275–315). Gyldendal Norsk Forlag.
- Eriksen, A. (2009). *Museum. En kulturhistorie*. Pax Forlag A/S.
- Fluke Wal-Magazin für Historiker und Sammler. Sonderausgabe. «Jonas», «Goliath» «Mrs. Haroy». (2018). Fluke.
- Foss, A.B. og Øvergård, M. (2022, 21. august). *Freyas siste dager*. Aftenposten.no. <https://www.aftenposten.no/norge/i/RrPyrx/freyas-siste-dager>
- Fure, O.B. (1996). *Norsk utenrikspolitisk historie: Bd. 3. Mellomkrigstid 1920-1940*. Universitetsforlaget.
- Grönberg, C. og Magnusson, J. (2002). *Leviatan från Göteborg*. Glänta Produktion.
- Garmel, H. (2020). Hvaltannens anvendelighet som frivaktsarbeid, scrimshaw og budbringer. I L.E. Talleraas (Red.), *Kontekst og tanke: Samlingsforvaltning og historieformidling i Vestfold* (228–251). Museumsforlaget.
- Haldens Arbeiderblad. (1936, 28. august). Pingvinene i Lofoten vil være «frie fugler».
- Hart, I.B. (2001). *Pesca: The History of Compañía Argentina de Pesca Sociedad Anonima of Buenos Aires: An Account of the Pioneer Modern Whaling Company in the Antarctic*. Aidan Ellis.
- Haugdahl, M. (2013). *Fornuft og følelser? Forståelser og forvaltning av hval og hvalfangst*. [Doktorgradsavhandling]. Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet.
- Haugesunds Dagblad. (1939, 15. mars). Pingvinen trives ikke i Norge.
- Henning, M. (2011). Neurath's Whale. I S.J.M.M. Alberti (Red.), *The Afterlives of Animals* (151–168). University of Virginia Press.
- Hougen, B. (1933). *Fører med katalog*. Publikasjon nr. 14. Kommandør Chr. Christensens Hvalfangstmuseum i Sandefjord. A.W. Brøgers boktrykkeri A/S.
- Jarlsberg og Larviks Amtstidende. (1939, 25. november). En Syd Georgia-pingvin går i land på Sunnmøre.
- Kjerland, K.A. (2010). *Nordmenn i det koloniale Kenya*. Scandinavian Academic Press.
- Larsen, M.H. (2022, 19. juli). *Kaostilstander ved hvalrossen Freya – ekspert reagerer*. Aftenposten.no. <https://www.aftenposten.no/norge/i/JxkEoX/kaostilstander-ved-hvalrossen-freya-ekspert-reagerer>
- Lofotposten. (1936, 14. november). PINGVINKOLONIER i Lofoten og Finnmark.
- Lofotposten. (1938, 27. april). Pingvinen blir norsk fugl.
- Martinsen, L. (2023). Genom. I *Store norske leksikon* på snl.no. Hentet 23. januar 2024 fra <https://snl.no/genom>
- Marvin, G. (2011). Enlivened through Memory. Hunter and Hunting Trophies. I S.J.M.M. Alberti (Red.), *The Afterlives of Animals* (202–217). University of Virginia Press.
- Norsk ICOM (u.å.). *Det etiske regelverket*. Hentet 31. mars 2023 fra <http://norskicom.no/det-etiske-regelverk/>
- Njåstad, B. (2023). Sørishavet. I *Store norske leksikon* på snl.no. Hentet 27. mars 2023 fra <http://snl.no/S%C3%B8rishavet>

- Nordby, R. (2020, 29. juni). Carl Schøyen. I *Norsk biografisk leksikon*. https://nbl.snl.no/Carl_Sch%C3%B8yen
- Norges Handels og Sjøfartstidende. (1933, 22. mai). Kommandør Chr. Christensens Hvalfangstmuseum skal være en levende institusjon og dets samlinger skal utvides etterhvert.
- Norsk Hvalfangst-Tidende. (1915, 31. mai). Hvalmuseum paa Tøien.
- Norsk Hvalfangst-Tidende. (1916, 31. mars). Det nye hvalmuseum, Tøien.
- Oedekerck, S. (Regissør). 1995. *Ace Ventura: When Nature Calls* [Film]. Morgan Creek Productions.
- Paulsen, H.B. (1939). Fostermålinger og forekomster av tvillinger og flere fostre. *Norsk Hvalfangst-Tidende*, 28(12), s. 464–471.
- Risting, S. (1927). *Whales and whale foetuses. Statistics of catch and measurements collected from the Norwegian whalers' association 1922-1925*. Secretary of the Norwegian whalers' association.
- Ritvo, H. (1987). *The Animal Estate: The English and Other Creatures in the Victorian Age*. Harvard University Press.
- Roberts, Peder (2022). «The penguin is to be a Norwegian bird»: Nationalizing an alien animal». I: M. Häyrynen, J. Håkli, and J. Saarinen (Red.), *Landscapes of Affect and Emotion Nordic Environmental Humanities and the Emotional Turn* (Studies in Environmental Humanities, Volume 7, s. 175–191).
- Romsdals Budstikke. (1923, 24. august). Premieliste fra Romsdals skyttersamlags stevne på Vestnes.
- Romsdals Budstikke. (1924, 12. juli). Premieliste fra Romsdals Skyttersamlags stevne.
- Rothfels, N. (2002). *Savages and Beasts. The Birth of the Modern Zoo*. The Johns Hopkins University Press.
- Ruud, L.C. (2021). «Hva skjer hvis en hval sluker deg?» Elevers kunnskaping på Hvalfangstmuseet. *Nordic Museology*, 2021(2–3), s. 68–80.
- Sandefjords Blad. (1917, 06. mars). Gaverne herfra til Tøien-museet bør nu sikres Sandefjord.
- Sandefjords Blad. (1917, 24. mai). Kommandør Chr. Christensens Hvalfangstmuseum.
- Sandefjords Blad. (1932, 09. april). D «Thorland» – ekspedisjonsskipet som skal til Grønland efter kveite.
- Sandefjords Blad. (1933, 13. mai). En Grønlandsavdeling ved Kommandør Chr. Christensens hvalfangstmuseum.
- Shetelig, H. (1944). *Norske museers historie*. J.W. Cappelens forlag.
- Steinbø, E. (1929, 27. juli). Et stykke Norge ved Pasvik som bør fredes. *Lofotposten*, s. 4.
- Store norske leksikon. (u.å.). Preparant. Hentet 03. april 2023 fra <https://snl.no/preparant>
- Store norske leksikon. (u.å.). Taksidermist. Hentet 03. april 2023 fra <https://snl.no/taksidermist>
- Sunnmørsposten. (1930, 03. juli). To grønlandsekspedisjoner går ut fra Aalesund.
- Talleraas, L.E. (2014). I opplysningens og patriotismens ånd. I L.E. Talleraas (Red.), *Vestfoldminne 2013/2014: To jubileer* (s. 21–38). Museumsforlaget.
- The New Bedford Whaling Museum. (u.å.). *About The New Bedford Whaling Museum*. Hentet 31. mars 2023 fra <https://www.whalingmuseum.org/about/>
- Thorsen, L.E. (2013). A Dog of Myth and Matter: Barry the Saint Bernard in Bern. I L.E. Thorsen, K.A. Rader og A. Dodd (Red.), *Animals on display. The creaturely in museums, zoos, and natural history* (s. 128–149). The Pennsylvania State University Press.
- Thorsen, L.E. (2014). *Elephants are not picked from trees: Animal Biographies in Gothenburg Natural History Museum*. Aarhus University Press.
- Tønnessen, Joh. N. (1967). *Den moderne hvalfangsts historie. Opprinnelse og utvikling: Bd 2. Verdensfangsten 1883-1924. Del 1 1883-1914*. Norges Hvalfangstforbund.
- Upsala Nya Tidning. (1943, 28. oktober). 50-årig upsalabo, valfångare och storjägare.
- Vestfold Sandefjords Dagblad. (1917, 23. mai). En mindedag i Sandefjords historie.
- Wexelsen, E. (1993). *Vel blåst! Kommandør Chr. Christensens Hvalfangstmuseum 75 år 1917-1992*. Publikasjon nr. 14. Kommandør Chr. Christensens Hvalfangstmuseum i Sandefjord.
- Zelko, Frank (2012). From Blubber and Baleen to Buddha of the Deep: The Rise of the Metaphysical Whale. *Society & Animals* 2012(20), 91–108.

Utrykte kilder

Kommandør Christen Christensens Hvalfangstmuseum (KCCH). Driftsarkiv. Boks Da.

KCCH. Driftsarkiv. Gjestebok.

KCCH. Driftsarkiv. Katalog museets samlinger ordnet etter nr.

KCCH. Driftsarkiv. Notatbok merket «Hvalmuseet Notater på denne side».

Naturhistorisk Museum i Oslo (NHMO). Zoologisk museum

Vestfoldarkivet (VA). VEMU/ARS-A-1318, Framnæs Mekaniske Værksted

VA. ARS-A-1001, Internasjonal Hvalfangststatistikk

VA. ARS-A-1302, Christensen, Lars

VA. ARS-A-1175, Siggeson, Einar. Preparant

VA. ARS-A-1011, Thor Dahl AS